

SLOVENSKÝ JAZYK

JAZYKOVÝ KURZ

AKO DRUHÝ JAZYK

JAZYKOVÝ KURZ
SLOVENSKÝ JAZYK AKO DRUHÝ JAZYK
(metodická príručka)

Národný inštitút vzdelávania a mládeže
Bratislava 2023

Zostavovatelia

PhDr. Janka Pířová, PhD., Mgr. Karol Csiba, PhD.

Recenzenti

Mgr. Peter Gregorík, PhD., PhDr. Jitka Maříková Tůmová

Grafická úprava, obálka, ilustrácie príručky

Mgr. Timotej Blažek, Ph.D.

Ilustrácie obrázkových kariet

Mgr. Jana Neradná

Materiál je výstupom projektu č. 2021-1-SK01-KA220-SCH-000031588 Slovenčina pre deti cudzincov – metodické príručky, usmernenia a pomôcky pri využívaní didaktických materiálov pri inklúzii detí do výchovno-vzdelávacieho procesu v Slovenskej republike, ktorý bol financovaný Európskou úniou v rámci programu Erasmus+.

Hlavný koordinátor projektu

Súkromná jazyková škola iCan, Bratislava, Slovenská republika

Partneri projektu

Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Bratislava, Slovenská republika

eMeLes Limited, Dublin, Írska republika

Petit Slavik, Paríž, Francúzska republika

Czech & Slovak Club UK C.I.C., Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Vydal: © Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava

Rok vydania: 2023

ISBN 978-80-565-1553-2

EAN 9788056515532

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

ÚVOD	7
1. PLÁNOVANIE A ORGANIZÁCIA KURZU	11
ŠKOLA	11
FINANCOVANIE KURZU	12
CIEĽOVÁ SKUPINA A JEJ ŠPECIFIKÁ	12
PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE – UČITEĽ (LEKTOR)	14
VZDELÁVACIE PROSTREDIE	15
DIAGNOSTIKA	17
VÝBER UČEBNÉHO PLÁNU	20
DOKUMENTÁCIA KURZU	21
2. OBSAH KURZU	23
CIELE KURZU	23
UČEBNÉ OSNOVY A VZDELÁVACÍ ŠTANDARD	24
AKO PRACOVAŤ SO VZDELÁVACÍM ŠTANDARDOM PRI TVORBE UČEBNÝCH OSNOV	30
VYUČOVACIA HODINA (LEKCIA)	42
3. ZÁSADY KURZU A ORGANIZÁCIA EDUKAČNÝCH AKTIVÍT	45
ZÁSADA PRIMERANOSTI	45
ZÁSADA NÁZORNOSTI	45
ZÁSADA POSTUPNOSTI, SÚSTAVNOSTI A PRAVIDELNOSTI	46
MULTISENZORICKÝ PRÍSTUP	46
PRIATEĽSKÉ A BEZPEČNÉ PROSTREDIE	46
PREJAV ŽIAKOV	48
PREJAV UČITEĽA (LEKTORA)	50
JAZYK SPOJENÝ S URČITÝM KONANÍM A KONKRÉTNYM CIEĽOM	51
ORGANIZÁCIA EDUKAČNÝCH AKTIVÍT	62
4. SPÔSOB ZADÁVANIA A PLNENIA ÚLOH	65
KLÚČOVÉ VIZUÁLY	66
PRACOVNÉ LISTY	67
PRÁCA S CHYBOU	68
5. HODNOTENIE POKROKOV ŽIAKA	71
HODNOTENIE UČITEĽOM (LEKTOROM)	71
HODNOTENIE SPOLUŽIAKMI V SKUPINE	72
SEBAHODNOTENIE	72
6. SPOLUPRÁCA SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA	75
LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE	77
Príloha 1	83
Príloha 2	86
Príloha 3	86
Príloha 4	90
Príloha 5	99
Príloha 6	120

Niektorí žiaci prichádzajúci do školského prostredia majú iný materinský jazyk, ako je vyučovací jazyk školy. Títo žiaci majú ťažkosti dorozumieť sa s učiteľom a so spolužiakmi v triede, musia sa naučiť nielen nový jazyk, ale hneď sa v ňom aj začať vzdelávať. To znamená, že už na začiatočníckej úrovni ovládania jazyka si musia osvojiť slovnú zásobu, ktorá je náročná, no dôležitá v školskom prostredí (tzv. akademický jazyk). Jazyková podpora je preto vstupnou a nevyhnutnou požiadavkou ich ďalšieho vzdelávania.

Prijatie žiaka s iným materinským jazykom a jeho plnohodnotné začlenenie do výchovno-vzdelávacieho procesu prináša so sebou špecifiká vyplývajúce z inej jazykovej a kultúrnej skúsenosti žiaka a je pre školu veľkou výzvou a neľahkou úlohou. Týka sa nielen riaditeľa školy a učiteľa, do ktorého triedy žiak prichádza, ale aj ostatných pedagogických a odborných zamestnancov, ďalšieho personálu školy a kolektívu triedy. Situácia v školách môže byť značne rôznorodá, v niektorých môže byť týchto žiakov len pár, v iných môžu tvoriť väčšiu časť tried. Súčasne, v rámci jednej triedy môžu byť žiaci na rôznej jazykovej úrovni.

Jednou z foriem podpory pri osvojovaní si vyučovacieho (slovenského) jazyka školy je **jazykový kurz** (ďalej aj „kurz“), primárne určený pre žiakov – deti cudzincov¹ a žiakov po ukončení osobitného spôsobu plnenia povinnej školskej dochádzky mimo územia Slovenskej republiky, ktorí nedostatočne ovládajú slovenský jazyk.

Metodické odporúčania v príručke vychádzajú z analýzy a zhodnotenia súčasného stavu vzdelávania detí cudzincov a žiakov, ktorí sa dlhodobo vzdelávali mimo územia Slovenskej republiky. Zohľadňujú koncepčné materiály migračnej a integračnej politiky² a reagujú na zmeny v školskej legislatíve³. Zameriavajú sa na základné podmienky týkajúce sa organizácie, financovania a personálneho zabezpečenia kurzu, ponúkajú koncepčný rámec a podporu pri jeho organizácii v školách, zároveň upresňujú ciele kurzu, jeho obsah, odporúčané metódy a nástroje evaluácie. Sú východiskom pre vytváranie ďalších, konkrétnych nástrojov pre podporu kurzu, napr. tvorbu učebných osnov, vytváranie materiálov (metodických listov, kľúčových vizuálov, pracovných listov) a hodnotiacich nástrojov. Boli vytvorené na základe priamej praxe so žiakmi u nás i v zahraničí, ako aj na základe komunikácie s pedagogickými a odbornými zamestnancami a zisťovania ich potrieb pri práci s deťmi cudzincov.

- 1 Pojem *deti cudzincov* chápeme v súlade s § 146 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), pojmom *žiak* alebo *žiak – dieťa cudzincov* označujeme deti cudzincov zaradené do výchovno-vzdelávacieho procesu. Pojmy *žiak*, *učiteľ*, *lektor* sú používané ako pedagogické kategórie alebo označenie profesijnej skupiny, t. j. vo význame žiak i žiačka, učiteľ i učiteľka, lektor i lektorka.
- 2 Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025, 4. Integrácia (zabezpečiť kvalitné vzdelávanie pre deti cudzincov a výučbu slovenského jazyka ako cudzieho jazyka pre cudzincov).
- 3 § 145a ods. 2 písm. e) Podpornými opatreniami sú: zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy: poskytovanie zabezpečuje materská škola, materská škola pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, základná škola, základná škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, stredná škola, stredná škola so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami okrem bilingválneho vzdelávania alebo špeciálne výchovné zariadenie. Dodatok č. 13 k štátnym vzdelávacím programom pre primárne vzdelávanie – prvý stupeň ZŠ a nižšie stredné vzdelávanie – druhý stupeň ZŠ, ktorý schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pod číslom 2023/10619:4-A2140 – [Príloha 1 Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov](#), [Príloha 4 Vzdelávací štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk – dopĺňajú vzdelávacie štandardy ako súčasť jazykovej podpory](#).

Sú určené najmä učiteľom (lektorom) v jazykovom kurze, riaditeľom základných škôl, ktoré organizujú jazykový kurz, a vydavateľom edukačných publikácií slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka.

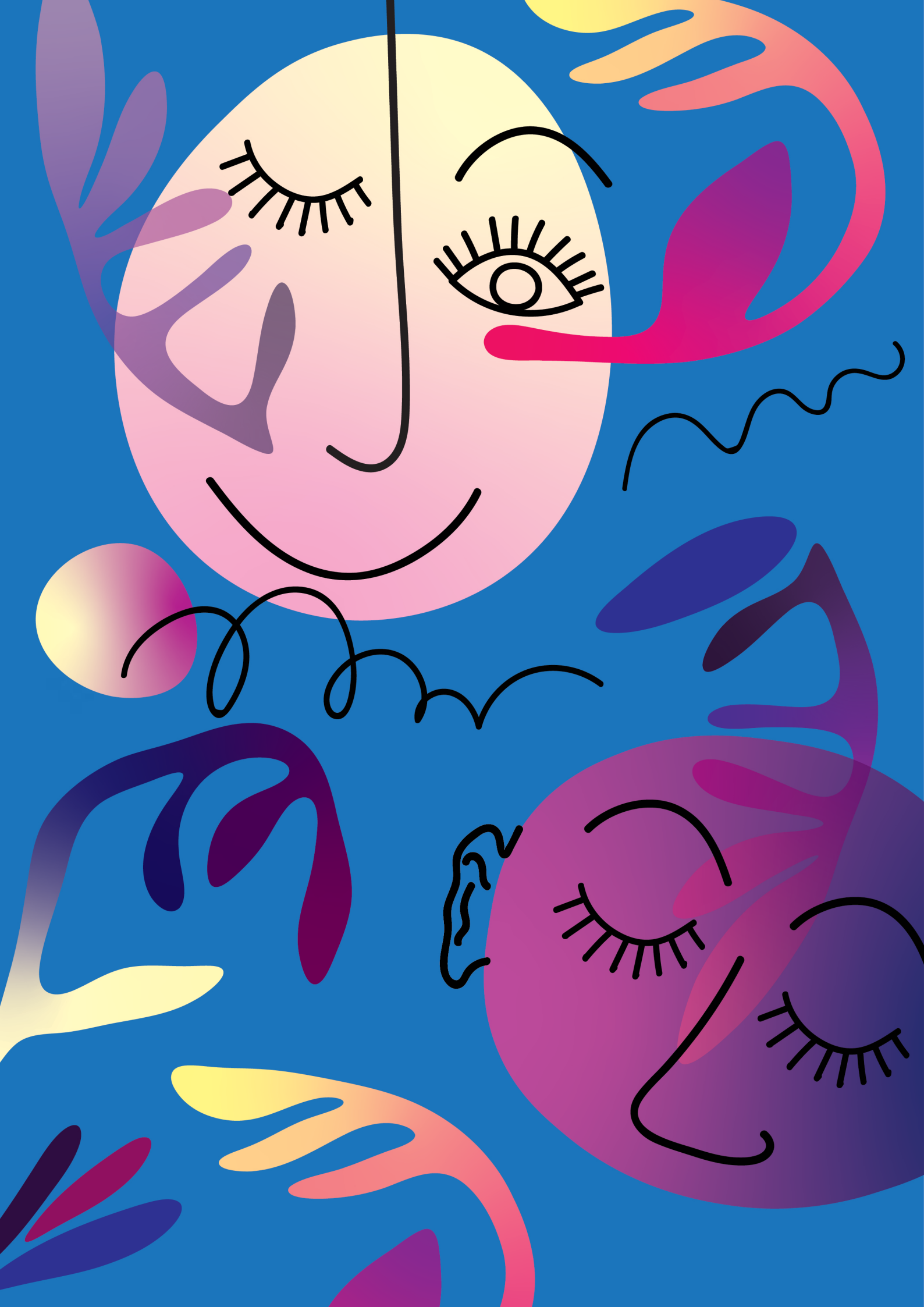
Prvá kapitola príručky stručne uvádza pravidlá a podmienky týkajúce sa organizácie, financovania a personálneho zabezpečenia kurzu. Pozornosť je venovaná aj orientačnej diagnostike úrovne ovládania slovenského jazyka prostredníctvom všeobecných deskriptorov.

Druhá a tretia kapitola tematizujú obsah kurzu, venujú sa plánovaniu, princípom výučby a mapovaniu jednotlivých krokov prípravného procesu. Ponúkajú návod ako pracovať so vzdelávacím štandardom pre slovenský jazyk ako druhý jazyk pri tvorbe školského vzdelávacieho programu – učebných osnov, ako aj príklady a inšpirácie na prácu s tematickým okruhom, zapájanie činnostných aktivít a simuláciu reálnych situácií vo výučbe.

Ďalšie dve kapitoly ponúkajú organizačné a metodické pokyny a návody pri zadávaní a plnení úloh, zmieňujú dôležitosť hodnotenia pokrokov žiaka nielen zo strany učiteľa (lektora), ale aj zo strany žiaka. Upresňujú možnosti realizácie takejto spätnej väzby.

Posledná kapitola sa zameriava na zákonného zástupcu žiaka, opisuje základné pravidlá komunikácie a spolupráce, ako napríklad formu, spôsob, jazyk komunikácie, poskytovanie informácií, riešenie problémov, spôsob podpory zákonného zástupcu pri domácej príprave žiaka.

Súčasťou príručky sú prílohy obsahujúce kontrolné zoznamy a metodické poznámky k plánovaniu a organizácii jazykového kurzu, pozvánku na informačné stretnutie pre zákonného zástupcu, ukážky spracovania jednotlivých tematických okruhov na úrovni školy a metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze. Prílohy sú v režime on-line interaktívne, je možné do nich ľubovoľne vpisovať, v zoznamoch začiarokovať kurzorom.

1. PLÁNOVANIE A ORGANIZÁCIA KURZU

DETI CUDZINCOV

Pre deti cudzincov sa na odstránenie jazykových bariér organizujú základné a rozširujúce jazykové kurzy štátneho jazyka.

(§ 146 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.)

Jazykové kurzy pre deti cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky organizačne a finančne zabezpečuje regionálny úrad školskej správy v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy.

(§ 10 ods. 12 zákona č. 596/2003 Z. z.)

Jazykové kurzy pre deti cudzincov môže organizovať aj iná právnická osoba alebo fyzická osoba po získaní akreditácie.

(§ 146 ods. 6 zákona č. 245/2008 Z. z.)

ŽIACI PLNIACI SI POVINNÚ ŠKOLSKÚ DOCHÁDZKU MIMO ÚZEMIA SR

Ak sa na komisionálnej skúške po ukončení osobitného plnenia školskej dochádzky mimo územia SR preukáže, že žiak nedostatočne ovláda vyučovací jazyk, môže byť zaradený do jazykového kurzu.

(§ 25 ods. 10 zákona č. 245/2008 Z. z.)

PODPORNÉ OPATRENIA

Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy.

(§ 145a ods. 2 písm. e) zákona č. 245/2008 Z. z.)

ŠKOLA

Pri plánovaní formy, rozsahu a obsahu jazykového kurzu je nevyhnutné vychádzať z podmienok danej základnej školy (priestorové možnosti, personálne zabezpečenie a pod.) a potrieb žiakov (jazyková úroveň, iné individuálne výchovno-vzdelávacie potreby). Treba mať na zreteli, že žiaci, ktorým je poskytovaná jazyková podpora, môžu mať rôznu úroveň osvojovania si cieľového (slovenského) jazyka, príp. neovládajú latinku alebo žiadne písmo, môžu byť rôzneho veku a pôvodu, mať odlišný východiskový jazyk, odlišné študijné skúsenosti, môžu byť traumatizovaní z odchodu z krajiny pôvodu, alebo byť citliví na určité témy a pod. Pôjde teda o heterogénnu skupinu žiakov s rôznou úrovňou motivácie. Vzhľadom na tieto skutočnosti sú aj na učiteľa (lektora) v jazykovom kurze kladené vysoké nároky – trpezlivosť, pripravenosť, ale aj schopnosť improvizácie, empatia a flexibilita. Škola (vedenie školy) by preto mala organizácii kurzu venovať náležitú pozornosť a pred jeho realizáciou si odpovedať na základné otázky týkajúce sa organizačných predpokladov na realizáciu jazykovej podpory.⁴

FINANCOVANIE KURZU

Riaditeľ oznámi realizáciu kurzu príslušnému regionálnemu úradu školskej správy. Podľa § 8c ods. 1 písm. c) zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov môže Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR v rámci dohodovacieho konania so zriaďovateľom na jeho žiadosť upraviť objem pridelených normatívnych finančných prostriedkov na podporné opatrenie, ktorým je poskytovanie kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy. Ministerstvo pridelí finančné prostriedky na základný a rozširujúci jazykový kurz pre deti cudzincov podľa § 146 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.⁵

CIEĽOVÁ SKUPINA A JEJ ŠPECIFIKÁ

- Žiaci – deti cudzincov⁶.
- Žiaci po ukončení osobitného spôsobu plnenia povinnej školskej dochádzky mimo územia Slovenskej republiky s nedostatočnou úrovňou ovládania slovenského jazyka⁷, t. j. žiaci (väčšinou štátni občania Slovenskej republiky, narodení v Slovenskej republike alebo v zahraničí), ktorí dlhodobo žili v zahraničí, navštevovali školu s iným vyučovacím jazykom alebo so slovenčinou prišli do styku len okrajovo.
- Žiaci s iným materinským jazykom ako je vyučovacím (slovenský) jazyk školy s potrebou podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy.

Jazyková podpora sa poskytuje **individuálne** alebo **skupinovo**. Do jazykového kurzu možno zapojiť len žiaka, ktorý bol do školy zaradený podľa ustanovenia § 146 ods. 4 školského zákona alebo prijatý štandardným režimom v správnom konaní.

U žiaka so sluchovým/zrakovým postihnutím sa forma jazykovej podpory odporúča konzultovať so školským špeciálnym pedagógom, školským podporným tímom alebo zariadením poradenstva a prevencie a podľa potreby modifikuje do alternatívnej komunikačnej formy prístupnej žiakovi.

Základným rysom cieľovej skupiny je jej heterogenita (jazyková, národnostná, veková a pod.). Zároveň sa jej štruktúra v priebehu školského roka môže meniť.⁸

Aspekty, ovplyvňujúce proces učenia a organizáciu kurzu

- **vek:** v skupine môžu byť žiaci vo veku od 6 do 15 rokov.
- **pohlavie**

5 [Žiadosť školy na pridelenie finančných prostriedkov na podporné opatrenie – JAZYKOVÝ KURZ](#)

6 a) Deti osôb, ktoré sú občanmi iného štátu, alebo osôb bez štátnej príslušnosti, s povoleným pobytom na území SR; b) deti žiadateľov o udelenie azylu na území SR podľa osobitného predpisu; c) deti Slovákov žijúcich v zahraničí; d) deti ako žiadatelia o udelenie azylu podľa osobitného predpisu; e) deti ako cudzinci, ktorí sa nachádzajú na území SR bez sprievodu zákonného zástupcu (§ 146 ods. 1 školského zákona).

7 § 25 ods. 10 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).

8 [Príloha č. 4 Metodické poznámky k jednotlivým vekovým kategóriám, komunikačným úrovňam a skupinám](#)

- **krajina pôvodu:** žiaci veľmi často pochádzajú z krajín kultúrne a historicky vzdialených, môžu byť zo vzájomne znepriatelených krajín a byť medzi sebou v konflikte, najmä starší žiaci.
- **skúsenosti so vzdelávaním a študijné predpoklady**
- **znalosť iných jazykov:** v niektorých prípadoch nemajú žiaci s učiteľom (lektorom) žiadny spoločný jazyk, ktorým by mohli komunikovať.
- **konkrétne jazykové potreby**
- **motivácia:** žiaci majú rôznu motiváciu k učeniu; rovnako aj zákonný zástupca ku vzdelávaniu svojho dieťaťa, nemusí byť pre neho prioritou.
- **sociálne zázemie:** niektorí žiaci môžu mať za sebou traumatické skúsenosti, preto môžu byť citliví na niektoré témy alebo niektoré prejavy správania.

Pred začiatkom jazykového kurzu je nutné zohľadniť tieto aspekty a získať základné informácie o žiakoch, ktoré umožnia lepšie reagovať na potreby žiakov v kurze, stanoviť si konkrétne ciele, štruktúru a obsah kurzu.

INFORMÁCIE

klúčové

- **meno a priezvisko:** zistiť správnu výslovnosť mena žiaka, príp. na aký variant mena (zdrobneninu) je žiak zvyknutý. Nikdy nedávať žiakovi slovenské meno z dôvodu ťažšej výslovnosti jeho mena. Meno je súčasťou identity žiaka. Spolužiaci aj učitelia by mali dbať na správnu podobu a výslovnosť mena žiaka. Týmto sa symbolicky uznáva nielen jeho osobnosť, ale aj jeho kultúrny a jazykový pôvod. Pre ostatných žiakov je to skúsenosť, ktorá posilní ich empatiu v prípade, že budú mať problém so správnou výslovnosťou.
- **trieda, vek**
- **materinský (prvý) jazyk a znalosti iných jazykov:** akými žiak hovorí, akým rozumie, aký typ písma ovláda.⁹
- **znalosť slovenského jazyka:** počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, hovorenie, písanie.
- **motivácia**

Materinský (prvý) jazyk: a) jazyk, ktorý si jedinec osvojil v ranom detstve prirodzene a nevedome, nemusí ísť o jazyk matky (časové hľadisko); b) jazyk, v ktorom je jazyková kompetencia jedinca na vyššej úrovni (hľadisko dominancie). **Druhý jazyk:** a) jazyk, ktorý si jedinec osvojil neskôr ako prvý jazyk; b) jazyk, ktorý nie je materinským jazykom hovoriaceho (časové hľadisko); c) jazyk, v ktorom je jazyková kompetencia jedinca na nižšej úrovni (hľadisko dominancie).

Možnosť využiť *Dotazníky pre rodičov bilingválnych detí – PABIQ* (skratka názvu Questionnaire for Parents of Bilingual Children). Bližšie informácie k administrácii a vyhodnoteniu dotazníka na: www.detskarec.sk v časti Projekty. Dotazníky *Rozhovor so zákonným zástupcom žiaka – Identifikácia výchovno-vzdelávacích potrieb dieťaťa* a *Rozhovor so žiakom*, dostupné vo viacerých jazykoch na: <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovincina-deti-cudzincov.html>

podporné

- **predchádzajúce vzdelanie:** typ a druh školy, dosiahnutý stupeň vzdelania, vyučovací jazyk školy.
- **krajina pôvodu, druh a dĺžka pobytu v SR, dôvod pobytu:** tieto informácie sú dôležité na získanie predstavy o psychickej pohode žiaka.
- **adresa a kontaktné údaje osoby,** ktorá bude komunikovať s učiteľom (lektorom), preferovaný spôsob komunikácie.
- **náboženské vyznanie, špecifiká v tradíciách:** ak je to relevantné pre výučbu.
- **zdravotný stav:** ak je to relevantné pre výučbu, napr. špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby.

Ak už žiak navštevuje školu: Ako sa zapája do výchovno-vzdelávacieho procesu, ako rozumie a reaguje (na základe informácií od triedneho učiteľa a ostatných učiteľov).

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE – UČITEĽ (LEKTOR)

V prípade potreby žiaka zabezpečí riaditeľ školy zamestnanca na realizáciu jazykového kurzu.

Jazykový kurz na základe rozhodnutia riaditeľa školy vedie:

- **kmeňový pedagogický zamestnanec v kategórii učiteľ,** t.j. učiteľ prvého stupňa základnej školy, učiteľ druhého stupňa základnej školy (učiteľ slovenského jazyka a literatúry, cudzieho jazyka, iných akademických predmetov).
- **externá fyzická osoba s pedagogickým vzdelaním príslušného druhu školy,** ktorú škola zamestná formou dohody o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru.
- **iná právnická alebo fyzická osoba dodávateľsky,** t. j. škola si službu objedná v jazykovej škole.

Ak jazykový kurz zabezpečuje:

- **kmeňový zamestnanec školy,** do nákladov, ktoré si škola bude uplatňovať v dohodovacom konaní na jazykový kurz, sa započíta priemerná hodinová mzda alebo ak to bude hodina práce nadčas, tak hodinová mzda vypočítaná vrátane príplatku za nadčasy spolu s odvodmi.
- **externá fyzická osoba zamestnaná na dohodu o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru,** zamestnávateľ s ňou uzatvorí dohodu o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru a náklady, ktoré si škola bude uplatňovať v dohodovacom konaní, budú vychádzať z priemernej hodinovej mzdy uvedenej v dohode o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru, vrátane odvodov.
- **iná právnická alebo fyzická osoba dodávateľsky,** škola si objedná službu v jazykovej škole, s ktorou sa dohodne na hodinovej sadzbe. Jazyková škola si službu vyfakturuje a škola si požiadavku uplatní v dohodovacom konaní ako priemerný náklad na 1 odučenú hodinu * počet odučených hodín.

Pri personálnom zabezpečení jazykového kurzu treba zohľadniť fakt, že výučba slovenského jazyka ako druhého jazyka si vyžaduje špecifický prístup. Kým žiak, pre ktorého je slovenčina materinským (prvým) jazykom, mnohé javy v jazyku vníma intuitívne, žiak s iným materinským jazykom tento intuitívny cit pre slovenčinu nemá. Nemožno teda predpokladať, že žiak bude od začiatku schopný pochopiť všetky jazykové zákonitosti slovenského jazyka. Aj pre učiteľa (lektora) je často problematické vysvetliť takémuto žiakovi napríklad nepravidelnosti v jazyku. Na začiatku je preto vhodné, aby sa učiteľ oboznámil s metódami a formami vyučovania slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka. Jednotný a ideálny postup ako učiť slovenský jazyk ako druhý jazyk však neexistuje.

Učiteľ (lektor) by mal k vyučovaniu slovenského jazyka ako druhého jazyka pristupovať tvorivo. Predstaviť si, ako sa sám učí cudzí jazyk, ako je niekedy ťažké prehovoriť, pretože sa hanbí a pod. Zamyslieť sa aj nad tým, čo mu vyhovuje pri príprave na vyučovaciu hodinu (lekcii) a pri samotnej výučbe, aby nestrácal čas a energiu s niečím, čo mu vlastne nevyhovuje.

Premyslieť si, či sa bude vo výučbe slovenského jazyka ako druhého jazyka používať len slovenský jazyk alebo aj iný jazyk, tzv. **mediačný jazyk**. Mediačným jazykom môže byť materinský (prvý) jazyk žiaka alebo iný jazyk (v súčasnosti to býva najčastejšie angličtina). Je potrebné zvážiť výhody a nevýhody používania mediačného jazyka. Pre niekoho môže byť pomôckou, pre iného striedanie jazyka môže byť vyčerpávajúce. Problémom býva aj nedostatočná jazyková vybavenosť žiaka i učiteľa (lektora). Žiak neovládajúci mediačný jazyk môže komunikáciu v ňom považovať za diskrimináciu a adaptačné obdobie sa u neho predlžuje.

UČITEĽ (LEKTOR)¹⁰ by mal:

- byť skúseným profesionálom.
- mať riadiace, koordinačné a organizačné schopnosti.
- mať znalosti z problematiky bilingválneho osvojovania jazyka u žiaka.
- byť otvorený k iným kultúram a jazykom a ochotný ich priebežne ďalej poznávať, resp. sa ich učiť.
- byť ochotný ďalej sa vzdelávať.
- byť flexibilný.
- byť schopný improvizovať.
- byť hercom a mímom.

VZDELÁVACIE PROSTREDIE

Malá skupina s maximálne 8 žiakmi

Na rozvinutie skupinovej dynamiky a zároveň, aby sa každý žiak dostal k slovu. Skupina môže byť z hľadiska materinského (prvého) jazyka žiakov, jazykovej úrovne ovládania slovenského jazyka a veku zmiešaná. Ak by v základnej škole mala vzniknúť viac ako jedna skupina, je vhodné žiakov rozdeliť podľa veku. Ideálne do troch vekových skupín, pričom každá skupina má svoje špecifiká.

- **Žiaci 1. – 2. ročníka** majú možnosť súbežne s písaním vnímať slovenský jazyk všetkými zmyslami prirodzenou cestou v kolektíve spolužiakov, pretože aj výučba v kmeňovej triede v rámci vyučovacích predmetov je často založená na vizuálnej podpore. Žiaci rýchlejšie rozoznávajú slová a väzby medzi nimi. Jazykový kurz by im mal predovšetkým pomôcť prekonať komunikačnú bariéru.

- **Žiaci 3. – 5. ročníka** prevažne už vedia písať a čítať v materinskom (prvom) jazyku. Dôležité je preto podporovať písanie (latinkou) a čo najrýchlejšie dostať žiakov do roly hovoriaceho, čo podporuje aj fakt, že spolužiaci v kmeňovej triede sa oboznamujú s rovnakou gramatikou, aj keď z pohľadu slovenského jazyka ako prvého jazyka (vybrané slová, slovné druhy, skloňovanie, časovanie a pod.).
- **Žiaci 6. – 9. ročníka** potrebujú stály kontakt s ostatnými vyučovacími predmetmi. Okrem slovenského jazyka sa preto treba zamerať aj na terminológiu ostatných vyučovacích predmetov a s tým súvisiace lepšie pochopenie daného predmetu (nejde však o doučovanie).

Vhodný priestor

Je dôležité mať vyčlenený priestor usporiadený na jazykovú podporu a navodenie príjemnej a bezpečnej atmosféry. Závisí však od priestorových možností a vybavenia konkrétnej základnej školy.

Pri výbere priestoru je vhodné zvoliť učebňu, v ktorej je dostatočný priestor pre každého žiaka (dodržanie osobnej zóny), ale aj na zaraďovanie pohybových aktivít a párové, resp. skupinové práce.¹¹ Usporiadanie lavíc do U umožní učiteľovi (lektorovi) lepšie udržiavať očný kontakt a získať pozornosť všetkých žiakov.

Ideálne je mať stálu učebňu, ktorú je možné vyzdobiť plagátmi, obrázkami, učebnými pomôckami a vytvoriť tak motivujúce prostredie. Súčasne je to ideálne miesto pre špecializovanú knižnicu s prekladovými slovníkmi, učebnicami, pracovnými listami a metodickými materiálmi na výučbu slovenského jazyka ako druhého jazyka, ktoré môžu používať aj iní učitelia (lektori).

PRIESTOROVÉ A MATERIÁLNO-TECHNICKÉ ZABEZPEČENIE PRE KURZ

- Dostatočne veľká, vetrateľná, dobre osvetlená a adekvátne vybavená učebňa s odkladacími a úložnými priestormi pre učebné pomôcky a didaktickú techniku.
- Základné vybavenie učebne: školská/magnetická/interaktívna tabuľa, flipchart, farebné fixky (čierna, modrá, červená, zelená – na využitie signálnej gramatiky), dataprojektor, audioprehrávač, Wi-Fi router, podľa potreby PC/notebook.
- Priestor pre prípravnú prácu učiteľa (lektora) a odkladanie pomôcok, vrátane možnosti tlačiť a kopírovať materiály.

Jazykový kurz môže byť realizovaný aj **mimo školy** alebo **dištančnou formou** prostredníctvom dostupných komunikačných prostriedkov založených na využívaní počítačových sietí (dostupných internetových komunikačných prostriedkov). V prípade dištančnej formy sa odporúča žiakovi zabezpečiť materiálno-technickú asistenciu zo strany školy.

Pevne stanovený čas (rozvrh)

Vhodný čas konzultovať s vedením školy, triednym učiteľom a zákonným zástupcom žiaka. So žiakom si nakresliť rozvrh, aby vedel, kedy má hodiny slovenského jazyka ako druhého jazyka.

Podpora osvojovania si jazyka u prichádzajúceho žiaka môže byť sprevádzaná aj **úpravami v rozvrhu hodín**. V počiatočnej fáze adaptačného procesu je vhodné kombinovať jazykovú podporu s vyučovacími predmetmi najmä zo vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra (výtvarná výchova, hudobná výchova), Človek a svet práce, Zdravie a pohyb (telesná a športová výchova), príp. Matematika a informatika (informatika), Jazyk a komunikácia (cudzí jazyk). Žiak by mal byť však so svojou kmeňovou triedou aspoň na jednej hodine z každého vyučovacieho predmetu (napr. na jednu hodinu matematiky z troch a pod.).¹²

DIAGNOSTIKA

Pre efektívne nastavenie jazykovej podpory pre daného žiaka je potrebné určiť jeho úroveň ovládania slovenského jazyka vo všetkých komunikačných jazykových činnostiach (receptcia – počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, produkcia – ústny prejav, písomný prejav, interakcia – ústna interakcia, písomná interakcia).

Základnú informatívnu diagnostiku úrovne ovládania slovenského jazyka je možné realizovať aj priamo v škole, pretože cieľom diagnostiky nie je presné určenie úrovne ovládania slovenského jazyka, ale len zistenie orientačnej úrovne daných spôsobilostí.

FORMA DIAGNOSTIKY

Cieľová skupina: žiaci 1. až 2. ročníka, žiaci neovládajúci latinku

- osobný dotazník: stručný rozhovor o žiakovi
- reakcia na otázky k obrázku
- overenie porozumenia základných pokynov + čítanie, písanie
- čítanie: abeceda, číslice, farby

Cieľová skupina: žiaci 3. až 9. ročníka

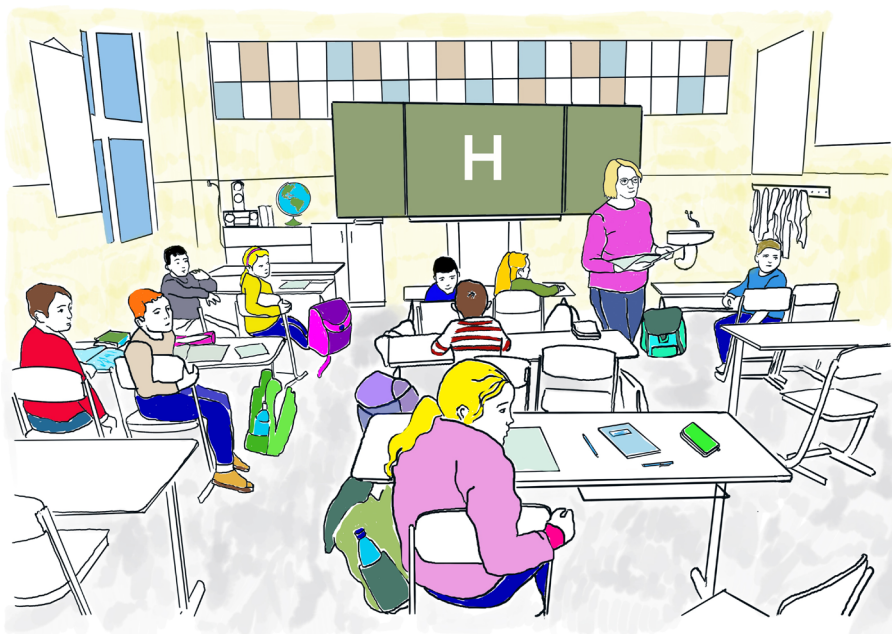
- osobný dotazník: stručný rozhovor o žiakovi
- test hodnotenia úrovne slovenského jazyka
 - **počúvanie:** jednoduché situácie zo školského prostredia, porozumenie inštrukciám a otázkam, bežnému komunikačnému jazyku, jednoduchému dialógu
 - **hovorenie:** výslovnosť, schopnosť jednoducho podať základné informácie o sebe a z bezprostredného okolia, primeraná slovná zásoba
 - **čítanie:** ovládanie latinky, orientácia v texte, čítanie s porozumením, rôzne typy textov (od jednoduchých po náučné)
 - **písanie:** ovládanie latinky, používanie diakritiky, ovládanie gramatických správnych tvarov slov, ovládanie pravopisu, tvorba jednoduchých viet a práca s náučným textom

- **lexika:** vybrané okruhy základnej slovnej zásoby (škola, trieda, rodina, ľudské telo, farby, čísla a pod.)
- **gramatika:** schopnosť aplikovať základné gramatické javy (skloňovanie, časovanie a pod.)

 Vstupný test pre určenie úrovne ovládania slovenského jazyka

Jazyková diagnostika by nemala byť realizovaná v atmosfére stresu a zbytočného napätia, ktoré často spôsobujú komunikačný blok, ale v príjemnej a bezpečnej atmosfére pre žiaka. Examinátorom by mal byť primárne učiteľ (lektor) slovenského jazyka ako druhého jazyka. Ak v škole nie je, môže jazykovú diagnostiku realizovať aj iný pedagogický zamestnanec (triedny učiteľ, učiteľ jazykového predmetu) oboznámený s metodikou vyučovania slovenského jazyka ako druhého (cudzieho) jazyka. Otázky musia byť položené zreteľne, pomaly, prípadne opakované, najmä u mladších žiakov jednoducho modifikované, resp. parafrázované. Rozhovor musí byť vedený výlučne v slovenskom jazyku, podľa potreby s pomocou gestikulácie alebo vizualizácie.

V prípade žiakov so zdravotným znevýhodnením je potrebné jazykovú diagnostiku zabezpečiť s prihliadnutím na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka (napr. predĺženie času, zväčšenie písma, prítomnosť tlmočníka posunkového jazyka a pod.).¹³

Čo je na obrázku?
Povedz a ukáž.

Kde je glóbus?
Neukazuj, len povedz.

Kde je učiteľka? Čo robí?

Nájdí na obrázku ceruzu, perač-
ník, zošit, tabuľu.

Čo je vedľa tabule?

Koľko žiakov je v triede?

Ktoré písmeno je na tabuli?
Prečítaj ho.

Čo nosíš do školy?
Čo máš v taške?

Vstupný test pre určenie úrovne ovládania slovenského jazyka – opis obrázka (ukážka)

OPIS KOMUNIKAČNÝCH ÚROVNÍ

Komunikačná úroveň 0

Žiak nedokáže odpovedať na otázky týkajúce sa jeho osoby a rodiny, aj keď mu partner v komunikácii aktívne pomáha. Nerozumie bežným frázam. Neovláda základnú slovnú zásobu a základné gramatické pravidlá používané v najfrekvencovanejších komunikačných situáciách. Neovláda dostatočne slovenskú abecedu. Nevie prečítať krátky jednoduchý text v slovenskom jazyku.

Komunikačná úroveň 1

Žiak sa zapája do spoločenskej konverzácie za predpokladu, že partner v komunikácii sa prispôsobí jeho rečovým schopnostiam a aktívne ho podporuje pomocnými otázkami. Dokáže porozumieť jednoduchým modelovým frázam, bežným jednoduchým otázkam (Kto? Čo? Kde? Kedy? Ako? Aký? ...) a orientovať sa v situáciách, ktoré vychádzajú z jeho bezprostrednej skúsenosti (škola, trieda, rodina). Prejav žiaka je veľmi stručný a jednoduchý, založený na dvojslovných spojeniach a jednoduchých vetách, pričom výslovnosť v prejave je nedokonalá a s inojazyčným prízvukom, prejav obsahuje gramatické chyby (v časovaní, skloňovaní a pod.).¹⁴ Žiak dokáže pomenovať známe predmety a rozoznať známe frázy v ústnom a písomnom prejave. Rozumie známym každodenným výrazom a konkrétnym informáciám o témach v oblastiach jeho záujmu a bezprostrednej skúsenosti, keď sú prednesené zreteľne a pomaly, v prípade nutnosti sú opakované. Nerozumie parafrázam.

Žiak vie napísať známe slová a krátke vety. Potrebuje však podporu vo forme pripravených lexikálnych a gramatických modelov, aby dokázal vytvoriť krátky ústny alebo písomný prejav.

Komunikačné zručnosti žiaka korešpondujú s mierou jeho poznania okolitého sveta, ktorá je ovplyvnená stupňom jeho kognitívneho vývoja (vek, znalosť materinského jazyka) a okolitým prostredím (vrátane školského prostredia). Úroveň schopnosti mechanického čítania a písania ovplyvňuje rozsah a charakter textov, ktorým je žiak na danej úrovni schopný porozumieť a ktoré dokáže produkovať. Vzhľadom na akademický jazyk a jazyk edukačných publikácií dokáže žiak porozumieť témam s pomocou vizuálnej podpory a dobre zvolených kľúčových slov.

Komunikačná úroveň 2

Žiak sa dokáže dorozumieť v bežných komunikačných situáciách v škole aj v osobnom živote, výrazne sa zvyšuje jeho schopnosť samostatne tvoriť (ústne i písomné) prejavy, najmä po predchádzajúcej príprave. Ústny i písomný prejav žiaka však stále obsahuje veľké množstvo chýb. Slovná zásoba sa rozširuje, stále je ale veľmi limitovaná, nebráni však globálnemu porozumeniu. V škole sa žiak cíti komfortne v bežných komunikačných situáciách spojených s jeho osobou, akademický jazyk ešte nie je zvládnutý. Práca s edukačnými publikáciami, schopnosť čítať s porozumením a porozumenie výkladu učiteľa sú stále nedostatočné z dôvodu málo rozvinutej slovnej zásoby a neznalosti komplexnej vetnej stavby.

Žiak dokáže správne reagovať v situáciách spojených s každodennou školskou rutinou. Používa bežné a frekventované frázy, rozumie opakujúcim sa situáciám a úlohám. Vie sformulovať krátky jednoduchý (ústny a písomný) prejav o známych témach, pričom vychádza z pripravených modelov a potrebuje systematickú podporu. Porozumenie prejavu si vyžaduje pomalú a zreteľnú reč. V neštruktúrovaných interakciách, v ktorých sa nemôže oprieť o konkrétny situačný kontext, môže mať problémy s porozumením. Žiak je však schopný vyjadriť porozumenie/neporozumenie prejavu, vie jednoduchým spôsobom požiadať o zopakovanie informácie, pomalšie tempo reči alebo vysvetlenie neznámeho výrazu.

Jazyková úroveň žiaka limituje výber tém a textov. Žiak potrebuje podporu v tom, na čo sa má počas počúvania a čítania zamerať. Dokáže porozumieť téme a vybraným informáciám v náučných textoch, ak sú vizualizované. Rozumie útržkom informácií z edukačných publikácií založených na titulkoch a obrázkoch. Učenie sa nových tém stále vyžaduje veľa podpory.

Úroveň jednotlivých komunikačných jazykových činností (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, hovorenie, písanie) a komunikačných jazykových kompetencií nemusí byť u toho istého žiaka rovnaká, napr. v bežných komunikačných situáciách sa jeho ústny prejav blíži k prejavu ostatných žiakov, ale zaostáva v písaní, príp. vôbec nepozná latinu.

VÝBER UČEBNÉHO PLÁNU

Na základe výsledkov jazykovej diagnostiky je žiak zaradený do jedného z variantov jazykovej podpory:

1. základný jazykový kurz,
2. rozširujúci jazykový kurz,
3. individuálna jazyková podpora.¹⁵

Žiak **bez znalosti slovenského jazyka** (komunikačná úroveň 0) je vzdelávaný v rámci intenzívnej jazykovej podpory. Jazyková podpora sa realizuje podľa vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk – **komunikačná úroveň 1**. Jazykový kurz sa organizuje v rozsahu podľa učebného plánu pre **základný jazykový kurz**.

Minimálny počet vyučovacích hodín: 48

Odporúčaný počet vyučovacích hodín: 200

Podpora je poskytovaná súbežne aj v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

15

Dodatok č. 13 k štátnym vzdelávacím programom pre primárne vzdelávanie – prvý stupeň ZŠ a nižšie stredné vzdelávanie – druhý stupeň ZŠ, ktorý schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 24. 8. 2023 pod č. 2023/10619:4-A2140. [Príloha 1 Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov](#)

[Katalóg podporných opatrení – Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy](#)

Žiakovi so **základnou úrovňou** ovládania slovenského jazyka (približne na komunikačnej úrovni 1) sa poskytuje jazyková podpora podľa vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk – **komunikačná úroveň 2**. Jazykový kurz sa organizuje v rozsahu podľa učebného plánu pre **rozširujúci jazykový kurz**.

Minimálny počet vyučovacích hodín: 64

Odporúčaný počet vyučovacích hodín: 150

Podpora je poskytovaná súbežne aj v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

Žiak s **dostatočnou znalosťou slovenského jazyka** (tzv. prahová úroveň) je považovaný za samostatne fungujúceho v rámci školského prostredia, pričom mu je poskytnutá individuálna jazyková podpora podľa jeho potrieb a nárokov vzdelávania¹⁶. V prípade nedostatočnej znalosti akademického jazyka je odporúčaná jazyková podpora s časovou dotáciou **100 vyučovacích hodín** prispôsobená individuálnym jazykovým potrebám žiaka. Podpora je poskytovaná súbežne aj v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

DOKUMENTÁCIA KURZU

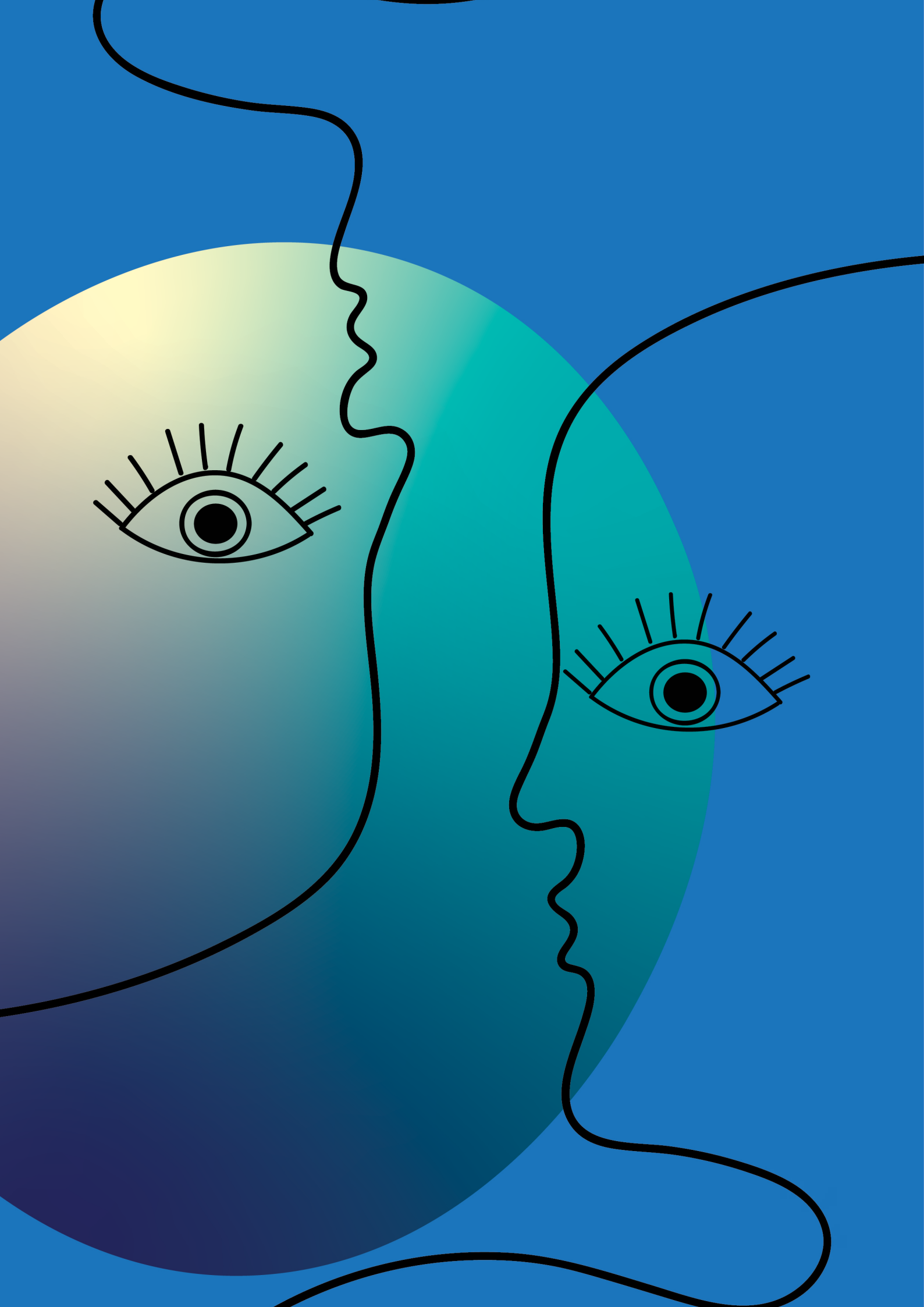
Škola vedie jednoduchý záznam o vyučovacích hodinách (lekciách) a účasti žiakov. Môže tak robiť priamo v triednej knihe alebo si vytvorí osobitnú triednu knihu na vedenie kurzov.

Záznam obsahuje:

- dátum, vyučovacia hodina (lekcia),
- téma (tematický okruh),
- prítomní žiaci,
- podpis učiteľa (lektora).

16

V 1. – 3. ročníku je kladený celkový dôraz na osvojenie si slovenského jazyka, všetci žiaci si osvojujú čítanie a písanie. Vzdelávací obsah vyučovacích predmetov (vzdelávacích oblastí) sa z veľkej časti prekrýva so vzdelávacím štandardom slovenského jazyka ako druhého jazyka. Náročnosť vyučovacích predmetov, kde je potrebný väčší rozsah slovnej zásoby a komplexnejšia znalosť jazyka, výrazne stúpa od 4. ročníka, preto je potrebné overiť porozumenie textu z edukačnej publikácie pre daný vyučovací predmet.

2. OBSAH KURZU

CIELE KURZU

Cieľom jazykového kurzu je naučiť žiakov komunikovať v slovenskom jazyku, dorozumievať sa v bežných komunikačných situáciách, ako aj v situáciách typických pre školské prostredie, pričom sa kladie dôraz na praktické využitie osvojených spôsobilostí, efektívnu komunikáciu a **činnostne zameraný prístup**. Činnostne zameraný prístup považuje žiakov za aktívnych účastníkov procesu učenia sa a používateľov jazyka. Žiaci teda nie sú pasívnymi prijímateľmi informácií, ale osvojujú si jazyk vykonávaním zmysluplných úloh, ktoré reflektujú ich reálny život. Získavané nové vedomosti sa prepájajú s predchádzajúcimi a zároveň s poznatkami z iných vyučovacích predmetov. Zdôrazňuje sa **uplatnenie metód a techník vyučovania cudzích jazykov**, aktívne a zmysluplné používanie jazyka, v rámci ktorého sa rozvíja počúvanie s porozumením, hovorenie, čítanie s porozumením a písanie.

Výučba je teda usmerňovaná tak, aby žiaci dokázali úspešne realizovať svoj komunikačný zámer v každodenných situáciách. Na uskutočnenie tohto zámeru sa žiaci zapájajú do **komunikačných jazykových činností** (receptia, produkcia, interakcia) a využívajú vhodné stratégie, aby ich komunikácia bola primeraná danej situácii a stanovenej úrovni ovládania slovenského jazyka. Týmto požiadavkám sú prispôsobené základné opisy komunikačných úrovní (základná, rozširujúca) a stanovené ciele kurzu.

Všeobecné ciele kurzu sa naplňajú postupne a pre jednotlivé úrovne kurzu sú definované **čiastkové ciele**, ktorými je dosiahnutie určitej komunikačnej úrovne. Tým je zabezpečená aj prirodzená gradácia v rozvoji komunikačnej kompetencie a gramotnosti žiakov.

Všeobecné ciele kurzu

- Primerane využívať komunikačné jazykové činnosti na dosiahnutie svojho komunikačného zámeru v súlade so spoločenskými a kultúrnymi očakávaniami.
- Porozumieť jednoduchému hovorenému a písanému textu.
- Jednoducho komunikovať v ústnej a písomnej forme.
- Jednoducho sprostredkovať informácie iným ľuďom.
- Využívať komunikačnú a kognitívnu funkciu jazyka pri naplňaní vzdelávacích, sociálnych a osobných potrieb.
- Formovať si pozitívne postoje a pozitívny vzťah k slovenskému jazyku a jeho učeniu sa.
- Byť otvorený k jazykovej a kultúrnej rozmanitosti.

Ciele vzdelávania v jednotlivých úrovniach kurzu

Komunikačná úroveň 1 (základná)

- Porozumieť slovám, jednoduchým modelovým frázam, bežným jednoduchým otázkam a pokynom, ak sú prednesené zreteľne a pomaly, v prípade nutnosti opakované, a verbálne alebo neverbálne na ne reagovať.
- Porozumieť známym každodenným výrazom a konkrétnym informáciám o témach v oblastiach záujmu a bezprostrednej skúsenosti (škola, rodina, voľný čas).
- Čítať s porozumením krátke jednoduché texty s vizuálnou podporou.
- Zapojiť sa do základnej jednoduchej sociálnej interakcie.

- Dohovoriť sa jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva zreteľne a pomaly a je pripravený pomôcť.
- Sformulovať krátky jednoduchý ústny a písomný prejav o známych témach.
- Jednoducho verbálne alebo neverbálne vyjadriť porozumenie alebo neporozumenie prejavu.

Komunikačná úroveň 2 (rozširujúca)

- Porozumieť frekventovaným frázam, jednoduchým otázkam a pokynom a primerane na ne verbálne alebo neverbálne reagovať.
- Zachytiť z vypočutého textu hlavnú myšlienku a konkrétne informácie o témach v oblastiach záujmu a bezprostrednej skúsenosti.
- Čítať s porozumením primerané súvislé texty o známych témach alebo témach v oblastiach záujmu.
- Dorozumieť sa v bežných komunikačných situáciách v škole a v osobnom živote, za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva zreteľne a pomaly a je pripravený pomôcť.
- Sformulovať jednoduchý súvislý ústny a písomný prejav o známych témach.
- Aktívne sa zapojiť do základnej sociálnej interakcie.
- Jednoducho verbálne alebo neverbálne vyjadriť porozumenie alebo neporozumenie prejavu, jednoduchým spôsobom požiadať o zopakovanie informácie alebo pomalšie tempo reči.

UČEBNÉ OSNOVY A VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Obsah jazykovej podpory sa riadi potrebami žiakov. Škola si na základe týchto potrieb vytvára v rámci svojho školského vzdelávacieho programu učebné osnovy¹⁷ jazykového kurzu, ktoré vymedzujú obsah v jednotlivých variantoch kurzu (základný, rozširujúci).

Pri tvorbe učebných osnov sa vychádza zo **vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk**¹⁸, ktorý pomôže určiť:

- čo je podstatné,
- ako si stanoviť minimum, ktoré žiaci môžu zvládnuť,
- čo konkrétne žiakov učiť,
- ako sledovať pokrok žiakov,
- z čoho žiakov hodnotiť.

Učebné osnovy sú pre učiteľa (lektora) pomôckou pri plánovaní jednotlivých vyučovacích hodín (lekcií) a zároveň slúžia ako kontrola, či jazyková podpora postupuje tak, ako má. Zároveň majú informačný charakter pre žiakov, rodičov (zákonného zástupcu) a pre iného učiteľa (lektora).

17

18

§ 9 ods. 6 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)

Dodatok č. 13 k štátnym vzdelávacím programom pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie, ktorý schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 24. 8. 2023 pod č. 2023/10619:4-A2140. [Príloha 4 Vzdelávací štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk, ktorou sa dopĺňajú vzdelávacie štandardy vzdelávacím štandardom pre slovenský jazyk ako druhý jazyk ako súčasť jazykovej podpory.](#)

Štruktúra vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk

Vzdelávací štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk je formulovaný súhrnne pre celé základné vzdelávanie. Stanovuje výkonový a obsahový štandard pre dve komunikačné úrovne: **základná** (komunikačná úroveň 1) a **rozširujúca** (komunikačná úroveň 2). Všeobecná charakteristika a obsah komunikačných úrovní boli citlivo prispôsobené podmienkam edukačného procesu v Slovenskej republike, zámerne nevyužívajú v celej miere škálu stanovenú Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky, lebo ten nie je zameraný na výučbu druhého jazyka, ale cudzieho jazyka. Jednotlivé vekové kategórie sa líšia predovšetkým požiadavkami na rozsah slovnej zásoby a gramatických štruktúr, požiadavkami na mieru samostatnej produkcie (hovorenie, písanie), dĺžku a štruktúru textov, s ktorými sa pracuje, dĺžku a mieru štruktúrovanosti textov na čítanie a pod. Okrem toho významnú rolu majú individuálne faktory (napr. tzv. tichá fáza, kognitívny vývoj, nadanie, temperament, sociokultúrne pozadie, klíma školy a triedy).¹⁹

Výkonový štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk

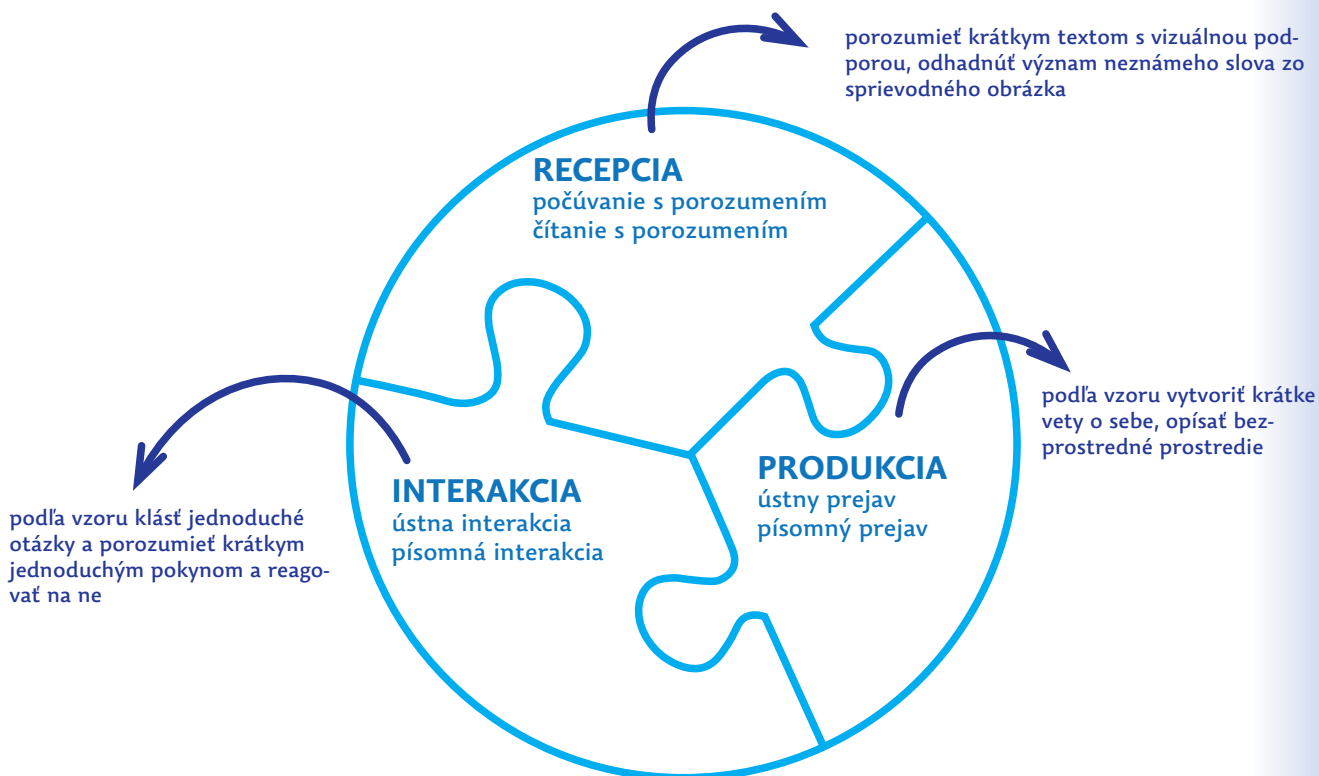
Výkonový štandard definuje očakávaný výkon žiaka na konci komunikačnej úrovne (čo žiak dokáže, čo je schopný vykonať) a je zostavený podľa jednotlivých komunikačných jazykových činností, ktoré žiak dokáže realizovať:

- **receptcia** – žiak dokáže počúvať prehovory alebo čítať texty a porozumieť im (počúvať s porozumením, čítať s porozumením).
- **produkcia** – žiak dokáže tvoriť zmysluplné prehovory a/alebo texty v slovenskom jazyku (ústny prejav, písomný prejav).
- **interakcia** – žiak dokáže využívať slovenský jazyk na vzájomnú komunikáciu (ústnu alebo písomnú) s inými ľuďmi, používateľmi daného jazyka.

Všetky tri komunikačné jazykové činnosti sú navzájom úzko prepojené a vytvárajú jeden komponent **Komunikačné jazykové činnosti**.

Komponent Komunikačné jazykové činnosti

Výkonový štandard pre komunikačnú úroveň 1

Výkonový štandard je formulovaný pre **dve komunikačné úrovne** tak, aby bola zreteľná **gradácia** v rozvoji všetkých troch komunikačných jazykových činností.

Príklad gradácie v cieľoch a výkonových štandardoch

	komunikačná úroveň 1	komunikačná úroveň 2
CIEĽ	Sformulovať krátky jednoduchý ústny a písomný prejav o známych témach.	Sformulovať jednoduchý súvislý ústny a písomný prejav o známych témach.
ÚSTNY PREJAV	Žiak vie/dokáže: <ul style="list-style-type: none"> podľa vzoru opísať seba a svoje bezprostredné okolie pomocou známych slov a jednoduchých viet. 	Žiak vie/dokáže: <ul style="list-style-type: none"> jednoducho opísať seba, iných ľudí, činnosti, miesta a predmety. jednoducho porozprávať o svojich záľubách a aktivitách, opísať svoje plány.
PÍ SOMNÝ PREJAV	Žiak vie/dokáže: <ul style="list-style-type: none"> napísať základné informácie o sebe, pomocou jednoduchých slovných spojení opísať osoby, predmety a aktivity z oblastí jeho záujmu. 	Žiak vie/dokáže: <ul style="list-style-type: none"> jednoducho opísať ľudí, miesta a aktivity z oblastí jeho záujmu. (podľa vzoru) napísať jednoduchý súvislý text o rodine, škole a iných bežných témach.

Podmienky na splnenie výstupu. Ani dosiahnutie komunikačnej úrovne 2 nezodpovedá úrovni slovenského jazyka rodeného hovoriaceho. Žiak stále potrebuje podporu pri zvládnutí akademického jazyka. Požiadavky očakávaných výstupov je možné dosiahnuť prostredníctvom realizácie obsahového štandardu.²⁰

Obsahový štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk

Základom **obsahového štandardu** (čo žiak vie, aké má vedomosti) sú tri zložky komunikačnej kompetencie: **pragmatická, jazyková a sociolingválna zložka**. Obsahový štandard zároveň uvádza **tematické okruhy a druhy textov**, ktoré je možné v príslušnej komunikačnej úrovni využívať. Týchto päť súčastí obsahového štandardu je potrebné vnímať ako jeden celok. Jeho časti spolu súvisia, sú neoddeliteľné a navzájom úzko prepojené. Tieto vzájomné väzby vytvárajú predpoklad na to, aby si žiak prostredníctvom využívania rôznych druhov textov a činností v kontexte jeho reálneho života osvojoval slovenský jazyk prirodzeným spôsobom a bol schopný veľmi jednoducho komunikovať.

Pragmatická zložka komunikácie zahŕňa komunikačné **funkcie jazyka**, ktoré umožňujú žiakovi úspešne zvládnuť rôzne komunikačné situácie. Je možné ich voľne kombinovať a prispôbiť komunikačnej situácii alebo tematickému okruhu (napr. adekvátne pozdraviť, poďakovať, začať konverzáciu, vyžiadať a podať informáciu). Dôležitý je pri tom vhodný výber a spôsob použitia jazykových prostriedkov v závislosti od komunikačnej úrovne, t. j. na každej komunikačnej úrovni je možné vyjadriť rovnakú funkciu jazyka rôznymi spôsobmi (inou frázou, pomocou inej slovnej zásoby).

FUNKCIE JAZYKA – príklad gradácie v jednotlivých komunikačných úrovniach

FUNKCIE JAZYKA	komunikačná úroveň 1	komunikačná úroveň 2
NADVIAZAŤ KONTAKT PRI STRETNUTÍ	upútať pozornosť (osloviť niekoho) pozdraviť/odpovedať na pozdrav predstaviť sa predstaviť niekoho rozlúčiť sa	upútať pozornosť (osloviť niekoho) pozdraviť/odpovedať na pozdrav predstaviť sa predstaviť niekoho reagovať pri predstavovaní privítať niekoho rozlúčiť sa
OPÍSAŤ	jednoducho opísať osobu jednoducho opísať predmet jednoducho opísať miesto jednoducho opísať činnosť	opísať osobu s použitím detailov opísať predmet s použitím detailov opísať miesto s použitím detailov opísať činnosť s použitím detailov
USKUTOČNIŤ AUDIO/ VIDEO HOVOR		vhodne začať a ukončiť audio/video hovor vyjadriť nepochopenie požiadať o zopakovanie/vysvetlenie povedaného

Jazyková zložka komunikácie zahŕňa rôzne **jazykové prostriedky**, ktoré predstavujú repertoár slov, slovných spojení (**lexikálne minimum**) a gramatických javov (**gramatické minimum**), s ktorými sa žiak oboznamuje v rámci tematických okruhov a funkcií jazyka prostredníctvom:

- recepcie slovenského jazyka (na komunikačnej úrovni 1 najmä počúvaním),
- osvojovania si a rozširovania slovnej zásoby a gramatických javov spolu s korektnou výslovnosťou a správnou písomnou podobou v kontexte konkrétnych situácií,
- opakovaného používania a aktívneho precvičovania slovných spojení a jednoduchých viet v modelových komunikačných situáciách.

Lexikálne minimum je zamerané na osvojovanie si lexikálnych prostriedkov nevyhnutných pre efektívnu komunikáciu najmä v školskom prostredí. Nové slová si žiak osvojuje aj individuálne mimo výchovno-vzdelávacieho procesu, ale učiteľ (lektor) môže tento proces výrazne zefektívniť používaním ustálenej slovnej zásoby týkajúcej sa nielen inštrukcií, ale aj opakujúcich sa situácií.

Okruhy slovnej zásoby

- **všeobecné pojmy** majú univerzálny charakter; používa ich akýkoľvek hovoriaci bez ohľadu na komunikačnú situáciu. Zaradenie pojmov do skupín vychádza z predpokladaných okruhov, t. j. o čom ľudia všeobecne komunikujú a ktoré pojmy pri komunikácii využívajú, napr. *existencia, priestor, čas, kvalita, kvantita, mentálne procesy, logické vzťahy*.
- **špecifické pojmy**, napr. *osobné údaje, každodenný život, voľný čas, zdravie, príroda a pod.*
- **slovná zásoba spojená s funkciami jazyka**.

Gramatické minimum je prepojené s tematickými okruhmi a predstavuje základné gramatické štruktúry a vetné modely, s ktorými by sa mal žiak zoznámiť, aby sa dokázal dorozumieť v bežných komunikačných situáciách primerane veku a svojim schopnostiam. Osvojovanie gramatických javov prebieha prostredníctvom aktívneho objavovania jazykových zákonitostí v rôznych komunikačných situáciách.

Jazyková zložka komunikácie je veľmi bohatá a dynamická a do veľkej miery závisí od komunikačnej situácie a jazykových činností, v rámci ktorých sa využíva. Preto nie je možné vo vzdelávacom štandarde presne určiť ohraničený súbor slovnej zásoby a gramatických javov pre školské vzdelávanie a danú komunikačnú úroveň. Výber jazykových prostriedkov, ktoré si žiak osvojuje, je v kompetencii učiteľa (lektora).

Príklady ilustrujúce vyjadrenie funkcie jazyka, výber slovnej zásoby a gramatických javov v súlade s komunikačnou úrovňou

FUNKCIE JAZYKA		APLIKÁCIA FUNKCIE	
		komunikačná úroveň 1	komunikačná úroveň 2
NADVIAZAŤ KONTAKT PRI STRETNUTÍ	pozdraviť/ odpovedať na pozdrav	<i>Dobrý deň. Ako sa máš? Dobre.</i>	<i>Dobrý deň, pani Nováková. Ako sa máte? Dobre, ďakujem. A Ty?</i>
	predstaviť sa predstaviteľ niekoho	<i>Ja som Silvia. Volám sa Silvia.</i>	<i>Eva, to je David. To je moja sestra Eva.</i>
	reagovať pri predstavovaní		<i>Teší ma. Rád/rada ťa spoznávam.</i>

Poznámka: Funkcie jazyka relevantné pre žiakov mladšieho školského veku sú zvýraznené tučným typom písma.

Sociolingválna zložka komunikácie obsahuje stratégie, ktoré umožňujú žiakovi vhodne komunikovať s ostatnými ľuďmi. Žiak sa učí primerane reagovať v komunikácii s ľuďmi z iného kultúrneho prostredia (zvyklosti pri zoznamovaní sa, oslovení, gestá, očný kontakt), rozoznávať základné podobnosti a rozdiely medzi kultúrami (napr. sviatky, zvyky), oboznamuje sa s vybranými aspektmi každodenného života a spôsobom života ľudí v rôznych kontextoch a oblastiach.

Sociokultúrne a medzikultúrne aspekty sa vyučujú v nadväznosti na preberané tematické okruhy, vzniknuté situácie, texty, pomocou obrázkov, typických fráz, videí a pod., pri ich výbere treba zohľadňovať sociokultúrne pozadie vyplývajúce z pôvodu žiakov, národnostné a kultúrne odlišnosti, stereotypy a temperament žiakov.

Tematické okruhy slúžia na vytváranie rôznych komunikačných situácií a tvoria kontext pre praktické používanie jazyka v každodenných situáciách žiaka s využívaním primeranej slovnej zásoby a gramatických javov. Zároveň vytvárajú priestor pre aktívne uplatnenie prierezových gramotností. Tvoria iba širší rámec vzdelávacieho obsahu a ich zastúpenie by malo byť vyvážené, primerané veku a záujmom žiaka.

TEMATICKÉ OKRUHY – príklad gradácie v jednotlivých komunikačných úrovniach

TEMATICKÝ OKRUH	komunikačná úroveň 1	komunikačná úroveň 2
ZOZNÁMENIE SA	Osobné údaje meno, priezvisko, bydlisko, vek	Osobné údaje meno, priezvisko, bydlisko, telefónne číslo, vek, národnosť
TRIEDA	Moja trieda trieda, zariadenie triedy, vyučovacie predmety, základné školské pomôcky, rozvrh hodín, činnosti v triede	Moja trieda trieda, zariadenie triedy, vyučovacie predmety, školské pomôcky, rozvrh hodín, činnosti v triede
RODINA A SPOLOČNOSŤ	Ja a ľudia okolo mňa rodina, spolužiaci, priatelia Členovia rodiny a priatelia zovňajšok, charakter, profesie	Ja a ľudia okolo mňa rodina, príbuzní, spolužiaci, priatelia Členovia rodiny a priatelia vonkajšia a vnútorná charakteristika osôb, profesie Sviatky, zvyky a tradície v rodine narodeniny, meniny, svadba, pohreb
MIESTO, KDE ŽIJEM	Domov a bývanie byt/dom, miestnosti v byte/dome, zariadenie bytu/domu, v ktorom bývam Doprava a cestovanie dopravné prostriedky, cesta do školy	Domov a bývanie byt/dom, miestnosti v byte/dome, zariadenie bytu/domu, prostredie, v ktorom bývam Bývanie v meste a na dedine opis prostredia, orientácia v meste/na dedine, výhody/nevýhody bývania v meste/na dedine Doprava a cestovanie druhy dopravných prostriedkov, ich využitie, cesta do školy, školský výlet, najdôležitejšie dopravné značky a značenia

Druhy textov. Pri rozvíjaní komunikačných jazykových činností sa využívajú rôzne druhy textov v printovej, audiovizuálnej a digitálnej forme. Konkrétne druhy textov vyberá učiteľ (lektor), pričom prihliada na vzdelávacie ciele, rozvíjanú komunikačnú úroveň, vek a záujmy žiaka.

POČÚVANIE	<ul style="list-style-type: none"> — pokyny a inštrukcie — jednoduché dialógy — krátke jednoduché príbehy — riekanky, piesne — jednoduché interview — predpoveď počasia 	ČÍTANIE	<ul style="list-style-type: none"> — blahoželania, pohľadnice, pozvánky — krátke správy, jednoduché súkromné listy, poznámky — úryvky ilustrovaných príbehov, rozprávok, komiksy — jednoduché rozprávanie — jednoduchý opis osoby, predmetu — riekanky, piesne — pokyny v učebniciach — krátke jednoduché naučné texty s vizuálnou podporou — ilustrované návody, recepty — letáky, katalógy, plagáty, jedálny a nápojový lístok — inzeráty, predpoveď počasia — bežné nápisy na verejných priestranstvách — informačné a smerové tabule, výstrahy — plány, mapy
HOVORENIE	<ul style="list-style-type: none"> — jednoduché dialógy — telefonické rozhovory — jednoduché rozprávanie — jednoduchý opis osoby, predmetu — jednoduché interview — riekanky, básne, piesne — jednoduché prezentácie 	PÍSANIE	<ul style="list-style-type: none"> — blahoželania, pohľadnice, pozvánky — krátke správy, jednoduché súkromné listy, poznámky — jednoduché rozprávanie — jednoduchý opis osoby, predmetu — jednoduché formuláre, jednoduchý osobný dotazník, žiacky preukaz, čitateľský preukaz

KRITÉRIÁ NA VÝBER TEXTOV

- **zrozumiteľnosť:** texty by nemali obsahovať zastarané, knižné alebo nonsensové slová.
- **zmysluplnosť:** texty by mali obsahovať slová, ktoré je možné využiť v bežnej komunikačnej situácii.
- **primeraná náročnosť:** texty by nemali obsahovať jazykolamy, slovný humor, hru so slovami, deminutíva (zdrobneniny).

AKO PRACOVAŤ SO VZDELÁVACÍM ŠTANDARDOM PRI TVORBE UČEBNÝCH OSNOV

Vzdelávací štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk umožňuje veľkú flexibilitu pri tvorbe učebných osnov. Je v kompetencii učiteľa (lektora) – tvorcu učebných osnov, ako k ich tvorbe pristúpi, pričom je dôležité zdôrazniť, že výkonový a obsahový štandard má byť naplnený až na konci komunikačnej úrovne.

- **Diagnostika:** určiť úroveň ovládania slovenského jazyka vo všetkých komunikačných jazykových činnostiach pre efektívne nastavenie jazykovej podpory pre daného žiaka.²¹
- **Tematické okruhy:** postupovať od prvých tematických okruhov *Zoznámenie sa, Trieda, Škola, ...* Podľa aktuálnych potrieb žiaka alebo skupiny žiakov je možné tematické okruhy opakovať, obohacovať a striedať ich poradie, vrátiť sa však k tematickým okruhom zo vzdelávacieho štandardu a k požadovaným výstupom, ktoré má žiak dosiahnuť.
- **Splnenie výstupu:** venovať pozornosť podmienkam na splnenie výstupu (výkonový a obsahový štandard) primerane veku a komunikačnej úrovni žiaka.²²

Práca s tematickým okruhom

Najdôležitejšími v každom tematickom okruhu sú komunikačné situácie, ktoré je potrebné zvládnuť a stratégie, ktoré umožňujú žiakovi vhodne komunikovať s inými ľuďmi.

Poradie tematických okruhov

Poradie **tematických okruhov** je zvolené podľa toho, ako sú jednotlivé komunikačné situácie v škole pre žiaka zásadné, ako často s nimi prichádza do styku. Je potrebné si uvedomiť, že žiak si v rámci výučby slovenského jazyka ako druhého jazyka osvojuje schopnosť nielen orientovať sa v každodenných komunikačných situáciách, ale najmä v bežnom školskom živote.

TEMATICKÉ OKRUHY

- možno **prispôbovať aktuálnym potrebám** žiaka a celej skupiny.
- možno **obmieňať** a vyberať z nich tie, ktoré sú v danom momente pre žiaka najdôležitejšie, a prepájať tak jazykovú podporu so vzdelávacím obsahom vzdelávacích oblastí Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie. Napríklad výstupy, ktoré sa týkajú tematického okruhu *Čas a program dňa* alebo *Príroda a životné prostredie*, možno zaraďovať podľa aktuálnej potreby; ak sa napr. v škole koná športový deň, možno zaraďiť výstupy z tematického okruhu *Voľný čas a záľuby*.

- možno **usporiadať z pohľadu žiaka na svet okolo neho**: od témy *Ja cez blízke okolie* (trieda, škola, jedlo a školská jedáleň, rodina a pod.) k *širšiemu okoliu* (zvieratá, svet okolo nás a pod.). Najskôr si so žiakom (skupinou) vybrať tematické okruhy, ktoré sa ho bezprostredne týkajú, a potom špirálovite rozširovať výstupy a učivo na kompletný obsah daného tematického okruhu. Napríklad z tematického okruhu *Volný čas a záľuby* alebo *Miesto, kde žijem*, vybrať len takú slovnú zásobu, ktorá sa žiaka priamo týka, a rozširujúcu slovnú zásobu, napr. pomenovanie nábytku, ktorý žiak nemá v izbe, či rôznych typov budov, osvojiť neskôr.
- možno **spájať alebo ich rozdeliť** do viacerých vyučovacích hodín (lekcií) a postupne sa k nim vracieť, opakovať, prehľbovať ich a rozpracovávať. Napríklad tému *Farby* je možné zaradiť do tematických okruhov *Ludské telo, starostlivosť o zdravie – odievanie a móda, Škola, Príroda a životné prostredie* a pod. Pri väčšej časovej dotácii vzhľadom na vek žiakov je možné ich rozšíriť o ďalšie témy.
- by mali **na seba prirodzene nadväzovať** a zároveň témy, ktoré sú považované za už osvojené, by sa mali stále opakovať. A to, napr. v krátkych „zahrievacích“ aktivitách, v prirodzenej konverzácii so žiakom alebo v cielených návratoch k témam v súvislostiach, ktoré sa žiaka bezprostredne týkajú (*aktuálna situácia v škole, záujmy, príroda* a pod.) alebo sa v jazyku neustále opakujú (napr. *kompENZAČNÁ STRATÉGIA, ŽIADOSŤ, OSPRAVEDLNENIE SA* a pod.).

Ďalšie možnosti osnovania vzdelávacieho obsahu

Variant 1

Postupné, lineárne osnovanie tematických okruhov. Po dosiahnutí komunikačnej úrovne 1 nasleduje overenie a pokračuje sa ďalším tematickým okruhom v poradí. Potom sa tematické okruhy opakujú od začiatku s cieľom dosiahnuť komunikačnú úroveň 2.

Variant 2

Postupné, lineárne osnovanie tematických okruhov. Po dosiahnutí komunikačnej úrovne 2 v jednom tematickom okruhu nasleduje overenie a pokračuje sa ďalším tematickým okruhom v poradí: *Trieda, Škola, Čas a program dňa, Rodina a spoločnosť ...*

Obsah možno doplniť o témy z vyučovacích predmetov, sústrediť sa na rôzne komunikačné jazykové činnosti podľa potrieb žiakov. Úroveň cieľov na rôznych komunikačných úrovniach sa u jednotlivých žiakov môže líšiť. Niektorí žiaci dosiahnu v niektorých tematických okruhoch len komunikačnú úroveň 1, niektorí komunikačnú úroveň 2.

Variant 3

Vytvorenie tematického okruhu *Ja a môj svet* a tematického okruhu *Ja a svet*. V tematických okruhoch sú témy usporiadané z pohľadu žiaka na svet okolo neho: *Ja a môj svet* – to, čo žiaka bezprostredne obklopuje, *Ja a svet* – to, čo predstavuje širšie okolie žiaka.

K tematickým okruhom sú k dispozícii obrázkové karty a metodická príručka pre prácu s obrázkovými kartami.

Štruktúra učebných osnov – príklady a inšpirácie

Učebné osnovy slovenského jazyka ako druhého jazyka by mali byť štruktúrované a mali by brať do úvahy postupné pochopenie a nárast kognitívnych kapacít a jazykových spôsobilostí žiakov. V tomto zmysle učebné osnovy, podobne ako vzdelávací štandard (výkonový a obsahový štandard), majú predstavovať **stratégiu, usporiadaný postup**, ktorým sa niečo realizuje, aby sa dosiahli vytýčené učebné ciele, ktoré sa majú dotýkať rozvoja schopností žiakov vykonávať isté činnosti, niečo realizovať, preskúmať, posúdiť alebo vytvoriť.

DESATORO PRI TVORBE UČEBNÝCH OSNOV

1. Stanoviť si **poradie tematických okruhov**.

Zoznámenie sa, Trieda, Škola, Čas a program dňa, Rodina a spoločnosť, Voľný čas a záľuby, Jedlo a stravovanie, Ľudské telo a starostlivosť o zdravie, Miesto, kde žijem, Príroda a životné prostredie

2. Rozpracovať **vzdelávací obsah** pre každý tematický okruh.

*Tematický okruh: **TRIEDA***

3. Analyzovať komunikačnú situáciu, **ciele** pre daný tematický okruh:

Čo žiak potrebuje, aby zvládol komunikačnú situáciu? Ako sa vzťahuje na život žiaka?

Žiak potrebuje:

- *správne používať vhodné formy oslovenia (učiteľov, spolužiakov), vykanie a tykanie v školskom prostredí.*
- *orientovať sa v priestore triedy.*
- *poznať školské pomôcky, príp. ich farby.*
- *orientovať sa v rozvrhu hodín.*
- *vedieť o niečo požiadať (o požičanie školskej pomôcky, o pomoc a pod.).*
- *vedieť sa ospravedlniť (neskorý príchod, zabudnutie školskej pomôcky a pod.).*
- *porozumieť inštrukciám (slovným aj písomným).*
- *vedieť vyjadriť neporozumenie textu/prejavu, jednoduchým spôsobom požiadať o zopakovanie informácie.*
- *porozumieť základným pravidlám v triede.*

4. Na základe stanovenia cieľov vybrať očakávané výstupy (**výkonový štandard**) pre danú komunikačnú úroveň.

Na konci komunikačnej úrovne žiak vie/dokáže:

	komunikačná úroveň 1	komunikačná úroveň 2
počúvanie s porozumením	rozoznať známe slová, ktoré označujú školské pomôcky a týkajú sa prostredia triedy. reagovať na naučené a ustálené inštrukcie, pokyny, ktoré sa týkajú prostredia triedy.	rozoznať kľúčové informácie v prejave týkajúcom sa prostredia triedy. reagovať na inštrukcie, ktoré súvisia s prostredím triedy, a na ich jednoduché varianty.
ústny prejav	samostatne pomenovať školské pomôcky, jednoducho požiadať o potrebné školské pomôcky a na žiadosť reagovať. jednoduchým spôsobom vyjadriť, že niečomu nerozumie, ospravedlniť sa, poďakovať.	samostatne krátkou vetou požiadať o potrebné školské pomôcky a reagovať na žiadosť. vyjadriť, že nerozumie, príp. jednoducho vyjadriť, čomu nerozumie, jednoducho sa ospravedlniť, že niečo nemá.
čítanie s porozumením	prečítať názvy školských pomôcok, krátke jednoduché vety a ustálené pokyny a inštrukcie. vyhľadať informácie v krátkom jednoduchom texte o triede.	čítať s porozumením inštrukcie a krátke jednoduché vety, ktoré sa týkajú školských pomôcok a prostredia triedy. vyhľadať informácie a kľúčové slová v krátkom texte o triede.
písomný prejav	odpísať názvy školských pomôcok, predmetov v triede a slovesá činností podľa predlohy. doplniť slová označujúce školské pomôcky a predmety v triede.	doplniť do jednoduchého textu názvy školských pomôcok a predmetov v triede. napísať, čo má v školskej taške alebo peračníku, jednoducho opísať triedu.

5. Vybrať **funkcie jazyka**, ktoré umožnia žiakovi úspešne zvládnuť komunikačnú situáciu, dbať na výber a spôsob použitia jazykových prostriedkov.

požadovať a poskytnúť informácie	požiadať o informáciu poskytnúť informáciu vyjadriť neporozumenie požiadať o zopakovanie, vysvetlenie	Čo je to? Čie je to? Pero. Moje. Nerozumiem. Ako, prosím? Čo znamená ...?
zaujať postoj	dať pokyn/príkaz vyjadriť súhlas/nesúhlas ospravedlniť sa	Otvor si knihu! Čítaj! Píš! Požičiaš mi pero? Áno./Nie. Prepáčte, zabudol/zabudla som si zošiť.
vyjadriť návrh a reagovať naň	požiadať o niečo poďakovať sa ponúknuť pomoc	Požičiaš mi pastelky, prosím? Ďakujem. Môžem ti pomôcť?

6. Vybrať základné **jazykové prostriedky**, ktoré sú potrebné pre zvládnutie komunikačnej situácie. Výber ďalších jazykových prostriedkov sa odvíja v závislosti od konkrétnych potrieb žiaka.

lexikálne minimum	školské pomôcky predmety v triede farby orientácia v priestore slovesá/činnosti pokyny/inštrukcie v triede	<i>ceruza, pero, pastelky, peračník, zošit, učebnica, guma, nožnice, pravítko, školská taška, ... lavica, stolička, tabuľa, mapa, ... modrá, červená, zelená, čierna, ... vpravo, vľavo, dole, vpredu, ... čítať, písať, maľovať, kresliť, ... Nakresli. Zatvor si knihu. ...</i>
gramatické minimum	pomenovanie školských pomôcok a predmetov v nominatíve singuláru a plurálu rozdelenie podstatných a prídavných mien podľa gramatického rodu akuzatív známych podstatných a prídavných mien (vo frázach spojených s osvojenou témou) privlastňovacie zámeno <i>môj</i>	<i>zošit – zošity, pero – perá, pastelka – pastelky, ... malý zošit, červená pastelka, modré pero Požičiaš mi pero / zošit / knihu? môj zošit, moja ceruza, moje lepidlo</i>

7. Vybrať stratégie, ktoré umožnia žiakovi vhodne komunikovať v prepojení na spoločenské konvencie, sociokultúrne podmienky a rôzne funkčné štýly (**sociolingválna zložka**).

Žiak:

- rozumie základným pravidlám v triede.
- rešpektuje pravidlá triedy.
- rozumie rozdielu medzi vykaním a tykaním a vie správne osloviť učiteľa a spolužiaka.
- rozumie bežným gestám učiteľa.

8. Vybrať autentické, príp. upravené **texty** z rôznych médií na primeranej úrovni náročnosti, obsahovo zamerané na daný tematický okruh a spadajúce do rámca žiakových skúseností.

- jednoduché dialógy
- vecné a umelecké texty: jednoduchý opis predmetu/miesta, komiksy
- texty spojené so školským prostredím: triedne pravidlá, rozvrh hodín, jednoduché pokyny v učebniciach

9. Vybrať vhodné **materiály a aktivity** k danému tematickému okruhu.

- pexeso, obrázkové karty, fotografie, reálne predmety
- edukačné publikácie: učebnice, pracovné zošity, pracovné listy
- slovníky

10. Stanoviť si „**hmatateľný**“ **výstup** – plagát, koláž, obrázkov s popisom, (súvislý) text, myšlienková mapa a pod., ktorým by tematický okruh mal byť ukončený. Tvoriť je možné priebežne alebo na konci pri opakovaní. Materiály môžu vytvárať aj žiaci s nedostatočnou znalosťou slovenského jazyka.

- plagát, text, myšlienková mapa: *Čo potrebujem do školy? (pomôcky k jednotlivým predmetom, nadradené a podradené pojmy)*

Nižšie sú uvedené možné spôsoby spracovania učebných osnov. Učiteľ (lektor) môže využiť aj ukážky spracovania vzdelávacieho štandardu na úrovni školy uvedené v [Prílohe č. 5 ako súčasť školského vzdelávacieho programu](#).

Možné spôsoby spracovania učebných osnov

Príklad 1

Úroveň	komunikačná úroveň 1 (základná)		
Cieľ	<ol style="list-style-type: none">1. Porozumieť známym každodenným výrazom a konkrétnym informáciám o témach v oblasti záujmu a bezprostrednej skúsenosti (škola).2. Sformulovať krátky jednoduchý ústny a písomný prejav o známych témach.		
Tematický okruh	Výkonový štandard	Funkcie jazyka	
MOJA TRIEDA	<p>Recepcia</p> <ul style="list-style-type: none">— rozoznať známe slová, ktoré označujú školské pomôcky a týkajú sa prostredia triedy.— prečítať názvy školských pomôcok, krátke jednoduché vety. <p>Produkcia</p> <ul style="list-style-type: none">— samostatne pomenovať školské pomôcky.— odpísať názvy školských pomôcok podľa predlohy.— doplniť slová označujúce školské pomôcky.	<p>Opísať:</p> <ul style="list-style-type: none">— jednoducho opísať predmet: <i>opísať, čo má v školskej taške, peračníku</i>	

	Jazykové prostriedky	Sociolingválna zložka	Druhy textov a materiály
	<p>Lexikálne minimum</p> <ul style="list-style-type: none"> — školské pomôcky — farby — slovesá <p>Gramatické minimum</p> <ul style="list-style-type: none"> — pomenovanie školských pomôcok v nominatíve singuláru, plurálu — rozdelenie podstatných mien podľa gramatického rodu — akuzatív známych podstatných mien — časovanie slovies <i>byť, mať</i> 	<p>Oboznámiť sa s pravidlami v triede.</p>	<p>jednoduchý opis predmetu</p> <p>obrázkové karty</p> <p>obrázky</p> <p>fotografie</p> <p>reálne predmety</p> <p>pexeso</p>

Možné spôsoby spracovania učebných osnov

Príklad 2

Úroveň	komunikačná úroveň 1 (základná)	
Cieľ	Primerane využívať komunikačné jazykové činnosti na dosiahnutie svojho komunikačného zámeru v súlade so spoločenskými a kultúrnymi očakávaniami.	
Výkonový štandard	Počúvanie s porozumením Žiak dokáže: <ul style="list-style-type: none">— porozumieť slovám, frázam a jednoduchým vetám za predpokladu, že sú prednesené pomaly a zreteľne, sprevádzané vizuálnymi prostriedkami alebo gestami, a hovoriaci v prípade potreby dôležitý obsah zopakuje.	
Obsahový štandard	Funkcie jazyka	Jazykové prostriedky
	Nadviazať kontakt pri stretnutí: <ul style="list-style-type: none">— pozdraviť/odpovedať na pozdrav— predstaviť sa— rozlúčiť sa	Lexikálne minimum <ul style="list-style-type: none">— informácie o sebe— pozdravy a rozlúčenia— oslovenie— otázky na získanie informácií o mene, priezvisku, veku, mieste bydliska ... Gramatické minimum <ul style="list-style-type: none">— správne používanie gramatiky vo frázach— osobné zámená— sloveso <i>byť</i> v prítomnom čase— slovesá <i>volať sa, bývať</i>

Ústny prejav

Žiak dokáže:

- reagovať jednoducho verbálne alebo neverbálne na známe slová a frázy pri zoznamovaní sa.
- predstaviť sa s pomocou učiteľa.

Sociolingválna zložka**Tematický okruh****Druhy textov
a materiály**

Oboznámiť sa s verbálnou a neverbálnou komunikáciou pri predstavovaní sa a pri stretnutiach (verbálne a neverbálne pozdravy, podávanie rúk, očný kontakt).

ZOZNÁMENIE SA

jednoduché dialógy
obrázkové karty

Možné spôsoby spracovania učebných osnov

Príklad 3

Úroveň	komunikačná úroveň 2 (rozširujúca)		
Funkcie jazyka	Cieľ	Výkonový štandard	
<p>Požadovať a poskytnúť informáciu:</p> <ul style="list-style-type: none">— požiadať o informáciu— poskytnúť informáciu <p>Predstaviť záľuby a preferencie:</p> <ul style="list-style-type: none">— vyjadriť, čo mám/nemám rád/rada— vyjadriť, čo uprednostňujem a zdôvodniť to	<p>Zachytiť z vypočutého textu hlavnú myšlienku a informácie o témach v oblastiach záujmu a bezprostrednej skúsenosti.</p> <p>Vytvoriť jednoduchý súvislý ústny prejav o známych témach.</p> <p>Aktívne sa zapojiť do základnej sociálnej interakcie.</p>	<p>Počúvanie/čítanie s porozumením</p> <ul style="list-style-type: none">— rozoznať kľúčové informácie v jednoduchom prejave o záľubách.— čítať s porozumením krátke jednoduché vety, ktoré sa týkajú voľnočasových aktivít. <p>Ústny prejav</p> <ul style="list-style-type: none">— samostatne vytvoriť pomocou krátkych jednoduchých viet ústny prejav o svojich záľubách a voľnočasových aktivitách. <p>Ústna interakcia</p> <ul style="list-style-type: none">— reagovať na jednoduché otázky obsahujúce tvary slovies: <i>vieš, chceš, ideš</i>.	

Druhy textov a materiály	Tematický okruh	Jazykové prostriedky	Sociolingválna zložka
<p>jednoduché dialógy</p> <p>jednoduché rozprávanie s ilustráciami</p> <p>komiksy</p> <p>obrázkové karty</p> <p>fotografie</p>	<p>VOĽNÝ ČAS A ZÁĽUBY</p>	<p>Lexikálne minimum</p> <ul style="list-style-type: none"> — pohybové slovesá — slovná zásoba vzťahujúca sa na záľuby a voľnočasové aktivity žiakov, výber krúžkov v konkrétnej škole, zimné športy, letné športy, spoločenské hry, umelecké činnosti <p>Gramatické minimum</p> <ul style="list-style-type: none"> — rozoznávanie 1. a 3. osoby singuláru — pozícia zvratného <i>sa</i> vo vete, slovosled — akuzatív známych podstatných mien — vyjadrenie vzťahu k daným aktivitám: <i>rád/a + sloveso, páči sa mi + nominatív</i> 	<p>Oboznámiť sa s rôznymi spôsobmi trávenia voľného času na Slovensku.</p>

VYUČOVACIA HODINA (LEKCIA)

Je tematicky a formálne uzavretá. Mala by mať stabilnú štruktúru, ktorá sa bude opakovať, podporí sa tak (najmä u mladších žiakov) pocit bezpečia a ľahšia orientácia.

Trvá spravidla 45 – 90 minút. Jej trvanie závisí od veľkosti skupiny, veku žiakov a podmienok základnej školy.

Cieľ a obsah vyučovacej hodiny (lekcie) **musí byť** vopred **dôsledne premyslený**, prispôsobí sa mu výber metód a pomôcok. Koncipuje sa tak, aby vyučovaciu hodinu (lekcii) bolo možné prispôbovať aktuálnym komunikačným potrebám a prioritám žiakov (ich veku, vzdelaniu, úrovni ovládania jazyka a pod.). Rovnakej téme je potrebné venovať viacero vyučovacích hodín (lekcií); každú činnosť zamerať na konkrétny jazykový jav, vytvoriť priestor pre všetky jazykové roviny.

Základná štruktúra vyučovacej hodiny (lekcie) **pozostáva z čiastkových jednotiek** – spoločná úvodná časť (motivácia), opakovanie, hlavná časť (uviedenie novej témy, resp. pokračovanie, rozdelenie práce v jednotlivých skupinách – úlohy rôznej náročnosti na jednom pracovnom liste), kontrola práce, pohybová hra/pieseň/báseň/výtvarná činnosť/spoločenské hry, rozdanie úlohy a záver. Je však len návrhom, osvedčenou možnosťou. Neznamená to, že je to jediný správny variant. Stabilná štruktúra pomôže, ak sú v skupine žiaci s nízkou úrovňou ovládania slovenského jazyka. Vtedy je potrebné zaradiť také činnosti, pri ktorých žiaci intuitívne a vďaka názornosti hneď pochopia, čo majú robiť. Žiaci dopredu vedia, čo ich čaká a môžu sa tak sústrediť na slovenský jazyk.

Na každej vyučovacej hodine (lekcii) vždy prepájať **hovorenie** a **porozumenie**, **gramatiku** a **výslovnosť**. Premyslieť si, čo musia žiaci v rôznych situáciách naozaj povedať a čomu musia len porozumieť. Vždy zaraďovať aj užitočné frázy (vetné modely), aby žiaci bez problémov vedeli požiadať o niečo, odpovedať na žiadosť, ospravedlniť sa, predstaviť sa aj iných a pod.

Podrobné plánovanie vyučovacej hodiny (lekcie) **nie je vždy potrebné**, najdôležitejšie je si uvedomiť, čo chce učiteľ (lektor) od žiakov počuť. Potrebné je však pripraviť si atraktívny obsah, dôraz klásť na motiváciu žiakov. Činnosti by nemali byť stereotypné a trvať príliš dlho, pretože pobyt v „cudzojazyčnom“ prostredí je na sústredenie veľmi náročný. Pre žiakov mladšieho školského veku je potrebné si na každú vyučovaciu hodinu (lekcii) pripraviť niečo nové, aby sa udržala pozornosť žiakov počas celej vyučovacej hodiny (lekcie).

TYPY AKTIVÍT - ÚVODNÁ ČASŤ

- kufor na slovnú zásobu
- skladanie pexesa
- práca s obrázkami
- počúvanie, počúvanie piesne: *Boli tam tieto slová? Čo kto robil?*
- skladačky (komiksy, rozstrihané dialógy)

 [Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze](#)

Pri každej aktivite by mali všetci žiaci **pracovať s rovnakým materiálom** (pracovným listom), líši sa len náročnosť úloh. Najmä v heterogénnej skupine je dôležité prispôbovať vzdelávací obsah. Žiaci pracujú na rovnakej téme, líši sa len zadanie alebo materiál. Materiály by mali obsahovať obrázkový slovník, krátke dialógy, všetky cvičenia, hry a slovnú zásobu, ktorá je v slovníku, aby si žiak mohol správnosť skontrolovať sám.²³

Jednotlivé vyučovacie hodiny (lekcie) nemusia vždy na seba nadväzovať – počítať s nedostatočnou domácou prípravou (absenciou domácej prípravy).

ZMENA PROSTREDIA

Zmena prostredia je pre žiakov oživením, pomáha spojiť preberaný obsah čo najužšie s kontextom, výrazne podporuje zapamätanie.

AKTIVITY

- prechádzka: opis toho, čo žiaci videli (*Kto tam bol? Čo sme videli?*)
- nakupovanie: *Kde kúpate ...? (druh obchodu), Koľko to stojí? Koľko stojí chlieb, mlieko, vajcia ...?*
- orientácia (v meste, v okolí školy)
- cestovný poriadok: plánovanie cesty
- zakresľovanie do mapy: ulice, obchody, inštitúcie, pamiatky a pod.

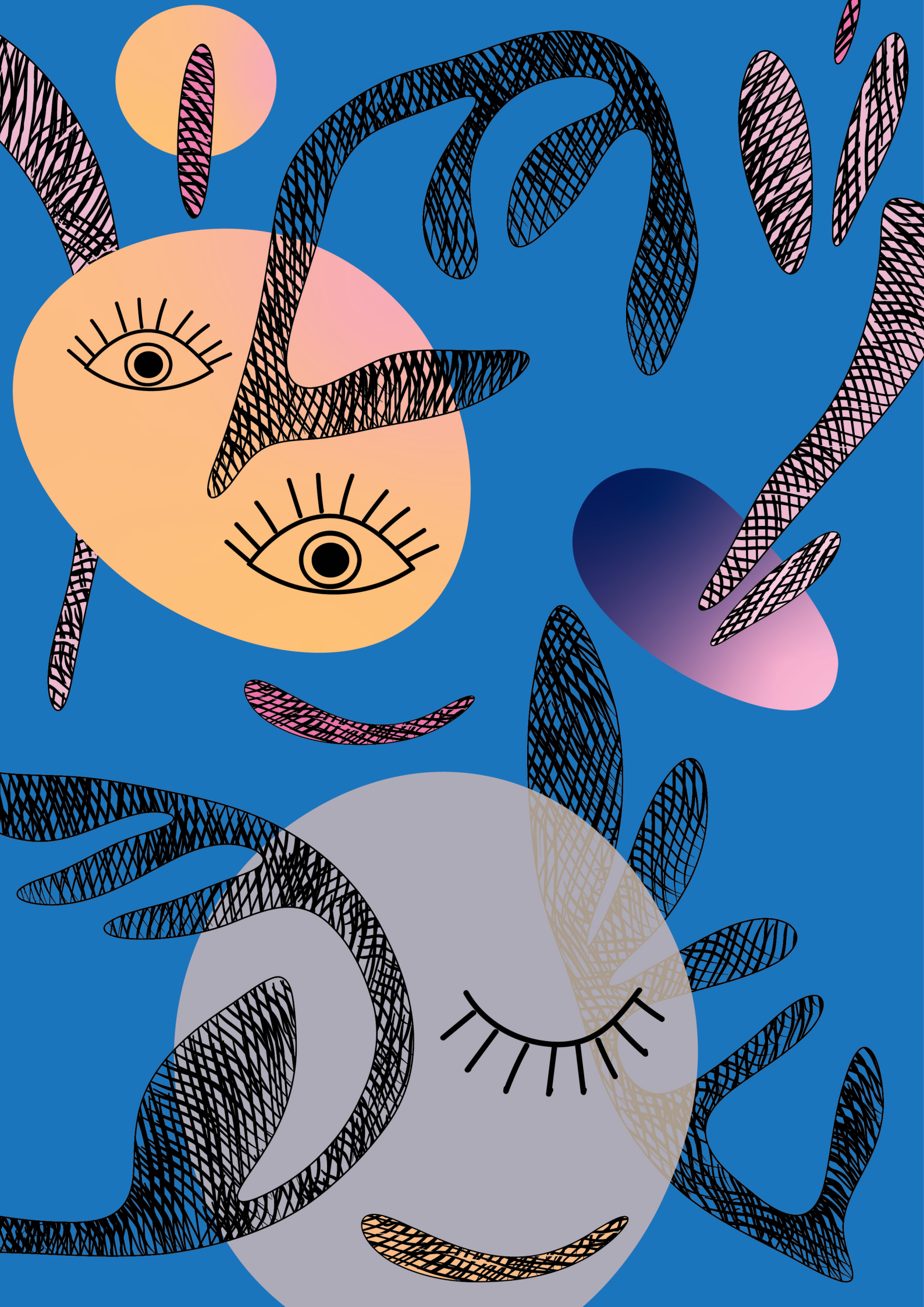
 [Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze](#)

Prvá hodina (lekcia)

Na prvej hodine je vhodné zaradiť zoznamovaciu aktivitu. Túto aktivitu je možné využiť aj pri príchode nového žiaka do skupiny v priebehu školského roka. Žiak sa tak neocitne v nepríjemnej situácii, keď by stál sám pred celou skupinou a musel sa predstaviť.

ZOZNÁMTE SA, PROSÍM

Žiaci sedia v komunitnom kruhu a hádžu si kľbko. Kto ho chytí, predstaví sa, drží povrázok a hodí ho ďalej. Takto medzi žiakmi vznikne pavučina (sieť), ktorá predstavuje prepojenie medzi žiakmi, pospolitosť.

3. ZÁSADY KURZU A ORGANIZÁCIA EDUKAČNÝCH AKTIVÍT

Pri osvojovaní si slovenského jazyka a rozvíjaní komunikačných jazykových činností a stratégií sa uplatňuje:

ZÁSADA PRIMERANOSTI

Požiadavky sú úmerné možnostiam žiakov, aby boli pre žiakov splniteľné a motivujúce k ďalšiemu napredovaniu v osvojovaní si slovenského jazyka.

ZÁSADA NÁZORNOSTI

Snažiť sa upútať pozornosť žiakov. Využívať názorné pomôcky s možnosťou variabilných aktivít (obrázkové karty, obrázky, fotografie, nákresy, modely a pod.). Vizuálna podpora slov je dôležitá pre porozumenie, fixáciu a kontrolu hovorenej podoby jazyka. Je žiaduce si premyslieť nosné pojmy danej témy a pripraviť si ich aj v názornej podobe.

OBRÁZKOVÉ (KOMUNIKAČNÉ) KARTY

Každý žiak by mal k dispozícii vlastný súbor obrázkových kariet. Súbor je podľa potrieb konkrétneho žiaka možné dopĺňať, prípadne k obrázkom pridať nápis veľkým tlačeným písmom.

Obrázkové karty však nemajú slúžiť ako náhrada hovoreného jazyka, slúžia na základné porozumenie situácii žiaka a jeho potrebám. Učiteľ (lektor) vždy pri použití karty slovné komentuje zámer použitia karty a modeluje slovné vyjadrenie komunikačného zámeru žiaka.

Zmenšené obrázkové karty si môžu žiaci rozstrihať a používať ich ako pexeso alebo nalepiť do vlastného slovníka alebo zošita (žiackeho portfólia, denníka).

Je možné vyrobiť si aj **emočné karty** (rôzne druhy smajlíkov, palec hore/dole), ktoré vyjadrujú ako sa žiak cíti, príp. ako sa mu podarilo splniť zadané aktivity.

Obrázkové karty sú voľne dostupné:

 <https://www.statpedu.sk/sk/erasmus-slovenscina-deti-cudzincov.html>

Pracovať s reálnymi predmetmi. Postupovať od reálnych predmetov, aby si žiaci nové slová mohli doslovne „ohmatať“, k fotografiám a obrázkom. Využívať predmety, ktoré sú v triede alebo ich majú žiaci v školskej taške, v peračníku. Nepoužívať len obrázky triedy, peračníka.

ZÁSADA POSTUPNOSTI, SÚSTAVNOSTI A PRAVIDELNOSTI

Postupné osvojovanie a pravidelné opakovanie. To, čo si žiaci už osvojili, je potrebné často opakovať v rovnakých i rôznorodých komunikačných kontextoch. Opakovaným aktívnym používaním sa už osvojené spôsobilosti postupne upevňujú a automatizujú, čím sa vytvárajú potrebné základy pre napredovanie v ďalších obdobiach (dôraz na kvalitu a nie kvantitu).

Výzva na opakovanie. Výzva na opakovanie je prirodzeným interakčným komunikačným vzorcom, ktorý sa veľmi často uplatňuje medzi dieťaťom a dospelým v prvých troch rokoch dieťaťa. Ak sa táto stratégia zvolí hneď počas prvých vyučovacích hodín (lekcií), opakovanie sa u žiakov zautomatizuje ako u malých detí.

VEDELI STE, ŽE...?

Žiaci s poruchami vývinu jazyka a reči môžu na výzvu na opakovanie reagovať citlivo. Uvedomujú si, že daný výrok nedokážu zopakovať. Je potrebné byť citlivý a pochváliť žiakov za každú snahu.

Zborové opakovanie. Zborové opakovanie (najmä na začiatku) dáva žiakom pocit istoty. Je možné ho kedykoľvek zaradiť medzi individuálne prejavy žiakov, spojiť ho napríklad s vytlieskaním slabík.

PRAKTICKÉ
CVIČENIA

INTONÁCIA A HRA S HLASOM

Zborové opakovanie niekoľkokrát za sebou môže žiakov nudiť. Ak však vyslovia slovo raz čo najhlasnejšie, potom celkom ticho, potom napríklad ako robot, budú slová opakovať s väčšou radosťou.

MULTISENZORICKÝ PRÍSTUP

Zapájaním viacerých zmyslových vnemov podporovať kvalitnejší proces zapamätávania a dlhodobejšie uchovanie vedomostí a zručností. Napríklad pri tematickom okruhu *Jedlo a stravovanie* môže na žiakov čakať „malá ochutnávka“ ovocia alebo zeleniny.

PRIATEĽSKÉ A BEZPEČNÉ PROSTREDIE

Snažiť sa navodiť príjemnú a bezpečnú atmosféru. Zmena prostredia môže byť pre žiakov veľkou psychickou záťažou (tzv. **kultúrny šok**). Zvykajú si nielen na nový jazyk, nových učiteľov a spolužiakov, ale niekedy aj na inú formu komunikácie. Môžu sa cítiť izolovaní, frustrovaní. Žiakom preto pomáha bezpečné prostredie skupiny, kde sú všetci na podobnej úrovni ovládania jazyka a odpadá ostych a pocit menejcennosti.

Často sa žiakov pýtať. Dať im možnosť rozprávať, vyniknúť, a to aj v materinskom jazyku.

Poskytnúť žiakom jazykovú pomoc, ak potrebujú. Nenechávať žiakov bezradných, keď niečo nedokážu povedať.

Pomôcť žiakom so sebavyjadrením. Hovoriť s nimi o tom, čo sa ich bezprostredne týka – čo robili včera, dnes, čo budú robiť zajtra. Povzbudzovať ich v tom, keď chcú ukázať napríklad fotografie, nechať ich nakresliť ich príbeh a stručne ho okomentovať jednoduchými vetami. Učiteľ (lektor) sa tak o žiakoch môže dozvedieť dôležité informácie pre ďalšiu podporu, žiaci sa naučia hovoriť o sebe, čo im môže pomôcť pri komunikácii so spolužiakmi.

SPROSTREDKOVANIE ZÁŽITKOV, SKÚSENOSTÍ

Na sprostredkovanie zámerov, zážitkov, skúseností žiakov možno využiť žiacke portfóliá, denníky alebo program **Photo Story 3**, v ktorom žiaci môžu komentovať vlastné alebo stiahnuté fotografie, pridávať titulky, zaujímavé špeciálne efekty, hudbu a pod. Program je voľne dostupný na internete.

Chyby opravovať citlivo. Pre žiakov môže byť demotivujúce, keď sa opravujú chyby pri nejakej aktivite, napr. keď vytvárajú vety, pri dialógu. Vhodné je chyby opravovať napríklad parafrázovaním správneho znenia, dopĺňaním do správnej podoby, otázkou, zapísaním chybnej vety na tabuľu.²⁴

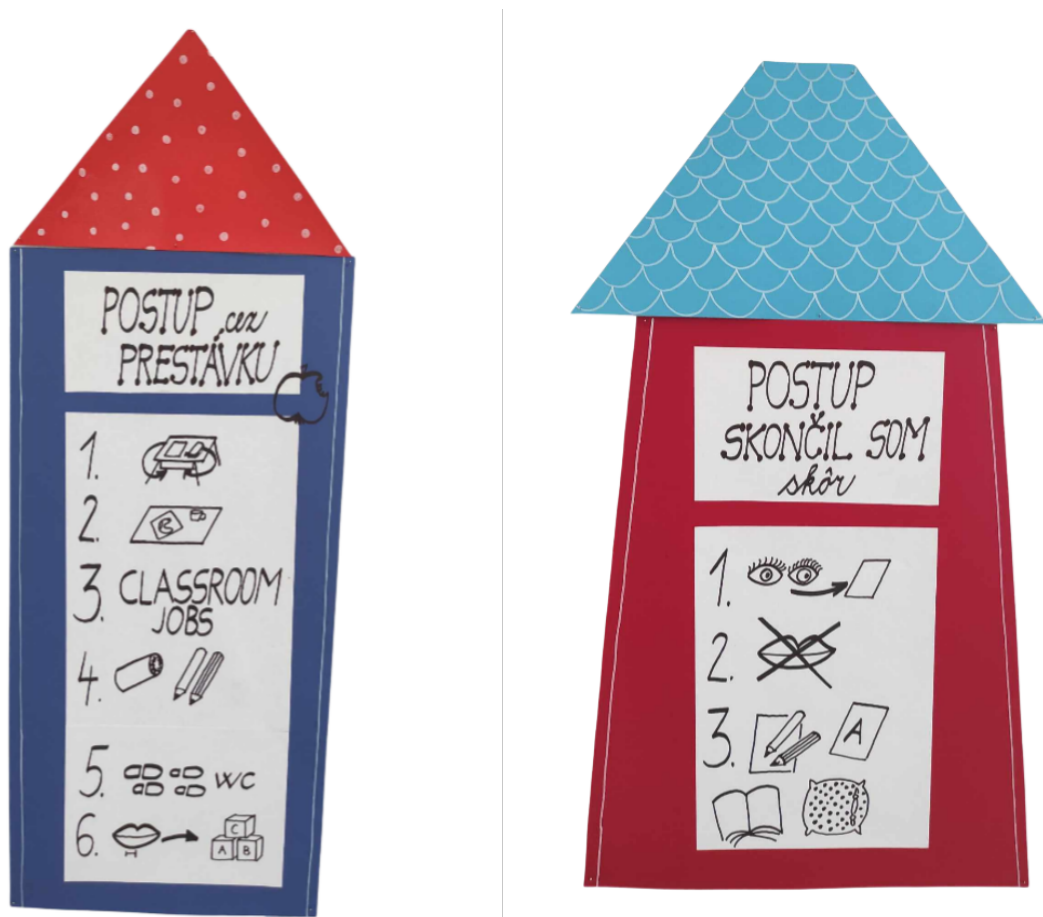
Pomáhať žiakom aj s ostatnými vyučovacími predmetmi. Žiaci potrebujú jazyk systematicky rozvíjať v priebehu celého výchovno-vzdelávacieho procesu, najmä ak ide o akademický jazyk jednotlivých vyučovacích predmetov. Komunikačný jazyk zvládnu pomerne rýchlo (približne do 2 rokov), ale akademický jazyk sa budú učiť niekoľko rokov spolu s obsahom vyučovacieho predmetu. Väčšine žiakov doma zákonný zástupca nevie pomôcť, pretože sám neovláda slovenský jazyk. Podporu teda musia dostať v škole, avšak učiteľ (lektor) by sa nemal stať dejepisárom, matematikárom v jednej osobe.

Žiaci si môžu vytvárať tematické myšlienkové mapy, obrázkové alebo tematické slovníky, do ktorých si môžu dopĺňať odbornú slovnú zásobu.

Žiaci, ktorí majú príležitosť sa s danou témou zoznámiť aj v materinskom jazyku, dosahujú lepšie výsledky. Na prepájanie vedomostí a znalostí osvojených v materinskom jazyku možno využiť [Prekladový slovník základných pojmov pre základné školy](#) obsahujúci reprezentatívny výber štandardizovaných pojmov zo vzdelávacích štandardov jednotlivých vyučovacích predmetov základnej školy alebo [šablóny pre tematický slovník](#).

Podporovať medzi žiakmi vzájomnú spoluprácu a nevytvárať medzi nimi konkurenčné prostredie.

Dohodnúť si pravidlá. Pomocou obrázkov (piktogramov) spracovať jasné pravidlá pre prijateľné a neprijateľné správanie. Pravidlá môžu navrhnúť aj žiaci, budú pre nich potom akceptovateľnejšie. Túto činnosť možno využiť aj na rozvoj komunikačných jazykových činností – práca s väzbou **ne/môžem, ne/smiem, musím + činnostné sloveso**.

Ukážka pravidiel (archív Martina Kolcúnová)

Nepreťažovať žiakov. Umožniť uvoľnenie a relaxáciu formou aktívneho alebo pasívneho oddychu, pomocou jednoduchých chvíľkových relaxačných činností, malou zmenou prostredia a pod. Komunikácia, zadávanie úloh, vypracovanie úloh, práca s textom v inom, ako v materinskom jazyku, môžu byť vyčerpávajúce, čo vedie k strate pozornosti a schopnosti zvládnuť pre žiaka extrémne náročnú výučbu. Pri preťažení žiaka môže dochádzať k demotivácii, ale aj k iným ťažkostiam.

PREJAV ŽIAKOV

Hovoriť smú a majú všetci. Každý žiak by sa mal dostať na rad. Ukázať žiakom, že pri každej časti vyučovacej hodiny (lekcie) smie a má hovoriť každý. Začať od seba a potom pokračovať u žiaka, ktorý už dosiahol vyššiu jazykovú úroveň. Vznikne viacero vetných modelov pre žiakov, ktorí sú jazykovo slabší. Dbať pritom na pravidelnú zmenu smeru a začať vždy u iného žiaka.

Vytvoriť priestor pre materinské jazyky. Používanie materinského (prvého) jazyka je vítané. Zákaz používať materinský jazyk môže viesť k odporu žiaka k slovenskému jazyku a protikladu toho, čo sa chcelo dosiahnuť. Učiteľ (lektor) môže počas vyučovacích hodín (lekcií) zaradiť vzdelávacie aktivity na podporu materinského jazyka žiakov.

MATERINSKÝ JAZYK ŽIAKA AKO MOST K SLOVENSKÉMU JAZYKU

- Na každú vyučovaciu hodinu (lekciu) si žiaci pripravlia slovo alebo frázu zo svojho materinského jazyka. Vysvetlia, čo slovo (fráza) znamená a prečo si ho vybrali. Spolu s učiteľom (lektorom) hľadajú vhodný ekvivalent v slovenskom jazyku. Slová si môžu písať aj na „viacjazyčnú nástenku“ v učebni.
- Žiaci na internete vyhľadávajú informácie súvisiace s preberaným tematickým okruhom vo svojom materinskom jazyku, žiaci si tak upevňujú nové informácie. Vďaka tomu môžu byť aj texty v učebniciach pre žiakov zrozumiteľnejšie a podporí sa obojstranný prenos medzi jazykmi.²⁵

Dôležitú úlohu pri podpore materinského jazyka zohráva aj spolupráca s rodinou – jednak, aby našli cestu, ako žiaka naučiť čo najlepšie po slovensky, ale tiež ako zachovať a ďalej rozvíjať znalosti v materinskom jazyku.²⁶

Postupovať od pasívneho porozumenia k aktívnej produkcii. Znalosti sú vždy najprv pasívne, až potom je možné ich aktívne použitie. Nové slová a slovné spojenia najskôr opakovane používať, pričom opakovanie môže prebiehať rôznymi spôsobmi.²⁷

Snažiť sa čo najskôr dostať žiaka do roly hovoriaceho. Hovoriaci iniciuje dialóg, a tým sleduje určitý cieľ. Nenútiť však žiaka k jazykovému prejavu. Ak žiak odmieta hovoriť pred ostatnými, ponechať ho v tzv. **tichej fáze** (môže trvať aj viac ako šesť mesiacov).

PREDSTAVOVANIE V KRUHU

Pri učení žiakov predstaviť sa celou vetou, napr. *Volám sa Peter a mám 10 rokov*, sa učiteľ (lektor) nepýta na meno a vek žiaka. Pri takto kladených otázkach by bola odpoveď len jednoslovná, napr. *Ako sa voláš? – Peter. A koľko máš rokov? – Desiat.* Alternatívou je navodiť vzájomné predstavovanie sa žiakov v kruhu tým, že sa predstaví učiteľ (lektor) sám a potom sa opýta žiaka: *A ty?* Žiak automaticky použije komplexné vyjadrenie. Je samozrejmé, že žiak s nedostatočnou úrovňou ovládania jazyka nezvládne celé vyjadrenie sám. V tom prípade mu učiteľ (lektor) pomôže.

25 [Zásady kurzu a organizácia edukačných aktivít – Pomáhať žiakom aj s ostatnými vyučovacimi predmetmi, s. 47](#)

26 [Spolupráca so zákonným zástupcom žiaka, s. 75](#)

27 [Zásady kurzu a organizácia edukačných aktivít – Zásada postupnosti, sústavnosti a pravidelnosti, s. 46](#)

PREJAV UČITEĽA (LEKTORA)

Prispôbiť prejav jazykovej úrovni žiakov. Rozprávať pomalšie a výrazne (ale nie prehnané) artikulovať. Pri komunikácii so žiakmi zabezpečiť, aby dobre videli na ústa učiteľa (lektora).

Dodržiavať prozodické vlastnosti reči. Dôležité pre rozlíšenie druhov viet. V oznamovacích, rozkazovacích aj zvolacích vetách je klesavá koncová melódia. V opytovacích môže byť melódia klesavá, ak ide o doplniaciu otázku alebo stúpavá, ak ide o zisťovaciu otázku.

Používať presný, ale nie veľmi jednoduchý jazyk. Začať napríklad dvojčlennými vetami. Vyhýbať sa zložitým vetným konštrukciám, ale aj používaniu zjednodušených vetných konštrukcií s infinitívmi a heslami.

Používať spisovnú podobu jazyka. Aj vzhľadom na zvládnutie písomného jazykového prejavu. Nepoužívať gramaticky nesprávne tvary, detské slová, snažiť sa vyhýbať zdobeninám.

Presne formulovať pokyny a inštrukcie. Stanoviť si najfrekvencovanejšie pokyny a používať ich v rovnakých formuláciách, napríklad **prečítaj, napíš, nakresli, otvor si knihu, doplň, podčiarkni, zakrúžkuj, spoj ...** Prediskutovať s kolegami, dohodnúť sa a napísať si zoznam najpoužívanejších inštrukcií a pokynov pre žiakov a používať ich v rovnakom znení. Na začiatku je možné tieto pokyny podporiť v podobe obrázka, ktorý vyjadruje daný pokyn.

POKYNY V TRIEDE

Zatvor si knihu.

Pozri sa.

Vstaň.

Sadni si.

Počúvaj.

Napíš.

Nakresli.

Prihlás sa.

Odpovedz.

Pod' k tabuli.

Pod' sem.

Spoj.

Odlož si knihu/
zošit.

Vyber si pero/
ceruzku.

Povedz:
Dobry deň.

Hovor po
slovensky.

Nekrič./
Nerozprávaj.

Neodpisuj.

Nevyrušuj.

Komentovať dianie v triede. Opisovať každú činnosť, pomenúvať pomôcky, predmety a situácie, v ktorých sa žiaci nachádzajú. V počiatočných fázach učenia sa jazyka verbalizovanie diania okolo pomáha žiakom nielen porozumieť kontextu situácie, ale poskytuje im aj jazykovo podnetné prostredie.

Písať a kresliť na tabuľu. Tému, kľúčové slová a občas to, o čom sa hovorí, napísať, nakresliť na tabuľu. Nestačí nové slovo len počuť, žiaci ho musia aj vidieť, aby ho mohli napríklad nájsť v slovníku a správne sa ho naučiť.

Udržiavať očný kontakt. Snažiť sa zabezpečiť, aby žiaci na učiteľa (lektora) videli. Komunikovať so žiakom vo výške očí. Priamy očný kontakt je však v niektorých kultúrach skôr prejavom nadradenosti či neúcty, napr. vietnamskí žiaci môžu klopiť zrak, keď s učiteľom priamo hovoria. Podobne je očný kontakt vnímaný aj v Číne a Japonsku.

Uplatňovať vhodné gestá a mimiku. Pri komunikácii so žiakmi dopĺňať pokyny vždy tým istým gestom. Treba mať pri tom na zreteli, že niektoré gestá majú v kontexte rôznych kultúr rôzne významy. Napríklad vo Vietname má úsmev viacero významov. Žiak sa môže usmievať aj vtedy, keď nerozumie, je zmätený alebo nesúhlasí s tým, čo sa hovorí, príp. ho učiteľ (lektor) napomína. Úsmev môže byť spôsobom, akým žiak vyjadruje rešpekt k autorite, alebo známku úzkosti. Je preto potrebné overiť si, ako žiak chápe gestá a mimiku.

Vhodnými gestami a mimikou sa dá navodiť príjemná atmosféra, pocit bezpečia, a ochota komunikovať. Gestami a mimikou sa dajú rýchlo vysvetliť napríklad prídavné a podstatné mená (*veselý, smutný, malý, veľký, lopta, dom*), číslovky (1 – 10), slovesá (*jesť, spať*), ale aj predložky (*nad, pred, na, pod, ...*).

ZNÁZORNENIE PREDLOŽIEK

Plochú dlaň si učiteľ (lektor) položí pri znázornení predložky:

nad – nad hlavu

pod – pod hlavu

na – na hlavu

pred – pred tvár

za – za hlavu

vedľa – na líce

medzi – obe ploché dlane na líca

v – ukazovákom jednej ruky ukáže do otvorených úst

Metodická príručka KIKUS, Zásady jazykovej podpory podľa metódy KIKUS, s. 65

JAZYK SPOJENÝ S URČITÝM KONANÍM A KONKRÉTNYM CIEĽOM

Žiaci sa učia materinský jazyk vždy v súvislosti s nejakým konaním. Osvojujú si predovšetkým vetné modely, ktoré sa postupne obohacujú rôznymi jazykovými prostriedkami a obmieňajú sa. Túto skutočnosť je potrebné zohľadňovať aj pri výučbe slovenského jazyka ako druhého jazyka.

Recepcia – počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením

Rozvoj **receptívnych činností** sa považuje za kľúčový. Vnímanie a porozumenie zvukovej a grafickej podoby jazyka je východiskom pre rozvoj ostatných komunikačných jazykových činností. Počúvanie s porozumením je aktivitou, pri ktorej môžu pracovať žiaci na rôznych komunikačných úrovniach (pre jednu úroveň môže byť počúvanie zdrojom slovnej zásoby, pre inú zdrojom fráz). Niektorí žiaci si už osvojili princíp čítania v materinskom jazyku, príp. v iných jazykoch. Takíto žiaci spravidla napredujú rýchlejšie.

Výučba receptívnych činností si vyžaduje:

- **autentické materiály** (rozvrh hodín, jedálny lístok, nápisy na potravinách, názvy obchodov a inštitúcií, letáky, reklamy, pozvánky, programy, modifikované texty z novin, časopisov a pod.): učiteľovi (lektorovi) pomáhajú prepájať výučbu jazyka s určitým konaním a konkrétnym cieľom; žiaci pomáhajú orientovať sa v texte. Ide predovšetkým o cieľavedomé hľadanie praktických informácií viažucich sa k reálnemu životu, ktoré je možné hneď využiť.
- **nácvik techník vedúcich k porozumeniu:** vyvodenie obsahu na základe názvu, práca s kľúčovými slovami, schopnosť robiť si poznámky, formulovať otázky a odpovede k téme a pod.
- **dôslednú realizáciu všetkých etáp** v rámci nácviku receptívnych činností:
 - **pred-textové aktivity – motivácia:** uvedenie do kontextu, oboznámenie sa s témou, novou slovnou zásobou (pomocou kartičiek, obrázkov), aktivizácia známej slovnej zásoby, domýšľanie obsahu na základe obrazového materiálu alebo nadpisu, práca s obrázkami (opis, diskusia, radenie obrázkov s príbehom za sebou), vedomostný kvíz (vedomosti o danej téme) a pod.
 - **vlastné textové aktivity:** porozumenie textu: porozumenie textu realizované rôznymi prístupmi k textu, rôzne techniky jeho overovania, napr. formou otázok ÁNO/NIE, vyhľadávaním kľúčových slov, informácií, dopĺňaním vynechaných slov do textu, informácií do tabuľky, výberom správnej možnosti z viacerých možností (tzv. multiple choice), radením obrázkov za sebou na základe časovej postupnosti, skladanie nastrihaných dialógov, porovnávanie obrázkov s vypočutým/prečítaným textom, dopĺňanie slov do neúplného textu, bublín v komiksoch.
 - **po-textové aktivity:** produktívne aktivity: rozvíjanie produktívnych činností na základe textu, napr. modifikácia textu, zhrnutie textu formou dialógov, vytváranie alternatívnych koncov, hranie rolí, grafické spracovanie (komiks, myšlienkové mapy), práca s lexikálnymi a gramatickými jednotkami a kategóriami obsiahnutými v texte.
- **starostlivú a zretelnú výslovnosť.**
- **prepájanie grafickej podoby slova s jeho zvukovou podobou.**

- **prispôsobenie prejavu jazykovej úrovni žiakov:** výber slov a fráz, najskôr porozumenie jednoduchým pozdravom a pokynom, neskôr krátkym ústnym prejavom vrátane krátkych umeleckých textov. Postupovať od pasívneho počúvania a počúvania s porozumením až po jednoduchú komunikáciu.
- **využívanie textu na nácvik výslovnosti, vyvodzovanie pravidiel gramatických javov a zoznámenie sa so sociokultúrnymi aspektmi.**
- **dostatok rôznych typov úloh k textu.**
- **multifunkčný text pre prácu v heterogénnej skupine:** jeden text pre viac úrovní, spoločné a špecifické úlohy s kľúčom odpovedí pre rýchlejšiu kontrolu.
- **zadávanie presných inštrukcií:** inštrukcie pre jednotlivé úrovne sa môžu líšiť, ale musia byť krátke a jednoznačné, aby žiaci mohli podľa nich pracovať.

Pripraviť si ilustrácie (obrázky) zastupujúce kľúčové body rozprávania. Učiteľ (lektor) môže jednotlivé obrázky ukazovať žiakom počas počúvania/čítania, alebo si ich žiaci pri počúvaní/čítaní postupne radia za sebou podľa osnovy príbehu (zľava doprava).

Obsah prečítaného textu môže žiak prerozprávať najskôr vo svojom materinskom jazyku a potom v slovenskom jazyku. Ak je v triede viacero žiakov s rovnakým materinským jazykom, môžu v spoločnej skupine prediskutovať obsah textu v ich jazyku.

PAUL, R. – NORBURY, C. – GOSSE, C. *Language Disorders from Infancy through Adolescence. Listening, Speaking, Reading, Writing, and Communicating.*

 [Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze](#)

Produkcia – ústny prejav, písomný prejav

Produktívne činnosti sú pre žiakov najdôležitejšou súčasťou štúdia, preto je dôležité zaradiť ich aj ako samostatné aktivity.

Výučba produktívnych činností si vyžaduje:

- **praktické a reálne situácie.**
- **priestor pre každého žiaka:** pri každej časti vyučovacej hodiny (lekcie) smie a má hovoriť každý (sám, v interakcii s učiteľom, spolužiakom).
- **akceptovanie tzv. tichej fázy:** niektorí žiaci sa spoiatku môžu hanbiť hovoriť pred ostatnými a vyhýbajú sa komunikácii. Potrebujú čas, aby získali istotu a odvahu prehovoriť. Pre niektorých je to veľmi ťažké, najmä vtedy, ak im niekto nerozumel alebo ich opravoval a nenechal ich dopovedať. Učiteľ (lektor) by mal toto obdobie rešpektovať a žiakov do komunikačných aktivít zapájať postupne a citlivo. Pri práci vo dvojiciach, resp. skupinách sa vytvorí priestor na tréning formulácie jednoduchých viet a žiaci sa skôr zbavia ostychu z hovorenia. Porozumenie si overovať inými spôsobmi, napr. priradovaním kartičiek k slovám, radením kartičiek do systému, písaním.

- **dôraz na nácvik výslovnosti:** zamerať sa na hláskový systém materinského jazyka a jeho odlišnosti.
- **pripravené presné inštrukcie, modelové dialógy a pod.:** začiatčovníkom pomôže, ak sú vetné modely napísané napríklad na tabuli, majú k dispozícii pracovný list s dialógom, do ktorého dopĺňajú len slová alebo farebný papier so slovami (na niektorých žiakov môže čistý biely papier pôsobiť negatívne).
- **poskytnutie predĺženého času** na osvojovanie si tvarov písmen, zautomatizovanie pohybu pri písaní písmen: žiaci musia zvládnuť nielen tvary písmen, ale aj elementárne pravopisné pravidlá; diktovať najskôr slová, po nich kratšie vety, následne dlhší text, ktorý žiaci už poznajú.
- **citlivé opravovanie chýb.**

AKTIVITY

- hľadanie obrázkov zo série podľa opisu
- hľadanie rozdielov na obrázkoch
- kreslenie/maľovanie obrázkov podľa opisu
- dopĺňanie chýbajúcich písmen, slov do neúplného textu, do bublín v komiksoch
- skladanie komiksov podľa opisu, skladanie príbehov
- zostavovanie viet z ponuky slov
- precvičovanie dialógov
- opis obrázka, rozprávanie/prepis príbehov v rôznych osobách a časoch
- hranie rolových hier (role plays)
- dramatizácia rozprávok
- vypĺňanie formulárov: podpis, adresa, čísla
- písanie jednoduchých odkazov, SMS, e-mailov
- tvorba tematických slovníkov, denníka, jedálneho lístka

Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze

Výslovnosť

Správna výslovnosť uľahčuje komunikáciu a porozumenie, preto jej treba venovať náležitú pozornosť a zapájať ju ako samostatnú aktivitu hneď od začiatku. Je dôležité, aby nácvik výslovnosti mal systém, aby sa neprecvičovali všetky hlásky naraz. Až keď sa osvojí výslovnosť jednotlivých hlások, je možné začať s nácvikom suprasegmentálnych javov (prízvuk, intonácia).

TRÉNING VÝSLOVNOSTI

- **Poznať fonetický systém jazyka žiakov:** pomôže odhadnúť, na čo sa treba pri tréningu výslovnosti zamerať.
- **Trénovať výslovnosť na hláskach, jednotlivých slovách, kratších frázach** (vetných modeloch): slová, frázy, ktoré žiaci potrebujú hneď po príchode do školy, napr. pozdravy, poďakovanie, prosba a pod. Nevyberať na nácvik výslovnosti rôzne kuriozity – jazykolamy, výnimky.
- **Využívať novú slovnú zásobu.**
- **Precvičovať výslovnosť opakovaním:** po učiteľovi (lektorovi), pomocou videa, streamu.
- **Nacvičovať výslovnosť počúvaním a výberom správneho variantu – spájaním s kontextom:** napr. babka – bábka, dobre – dobré, vila – víla.
- **Komplikované slová učiť od konca:** dlhšie slovo učiť od konca po slabikách.
- **Fixovať hlásky r, l:** žiak sa na hlásku díva, zároveň ju počúva a vyslovuje.
- **Učiť hlásku ch, ako keď si dýchame do dlaní** (využiť slová ako Juan, Xavier).

AKTIVITY

- zborové opakovanie slov a fráz
- vytlieskavanie slov
- rytmizácia textu
- recitovanie básní, spievanie piesní
- počúvanie a dramtizácia modifikovaných umeleckých textov
- hľadanie slov s rovnakým počtom slabík
- čítanie z pier
- hranie hier „tichá pošta“, bingo (na jednotlivé hlásky, slová), pexeso a pod.

 Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze

Slovná zásoba

Slovná zásoba v slovenskom jazyku má byť žiakom blízka, v súlade so slovnou zásobou žiakov v materinskom jazyku. Žiaci sa najprv učia slová a frázy, ktoré budú potrebovať v bežných komunikačných situáciách. V školskom prostredí je nutné aj ovládanie terminológie jednotlivých vyučovacích predmetov. Slovnú zásobu je preto potrebné rozvíjať systematicky so zameraním na konkrétne témy (vyučovacích predmetov)²⁸, ale aj na širšie koncipované témy *Aký/aká/aké?*, *Čo robím?* a pod.

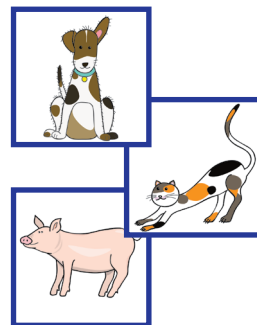
OSVOJOVANIE SLOVNEJ ZÁSObY

- **Učiť slovnú zásobu v rámci konkrétnych situácií** alebo konkrétnej akcie a reakcie.
- **Učiť najskôr celé vety, frázy, situácie a až z nich vyberať jednotlivé slová.**
- **Riadiť sa pravidlom 5 x 5:** aspoň päťkrát vysloviť a päťkrát napísať.
- **Nové slová učiť pomocou reálnych predmetov, obrázkov, fotografií, gest, pantomímy a pod.:** slovo má byť vnímané v celom kontexte jeho použitia a názorne priradené k obsahu, ktorý vyjadruje, aby si žiak mohol osvojiť slovnú zásobu prirodzeným spôsobom, tak, ako si osvojuje slovnú zásobu dieťa.
- **Kresliť, lepiť, vyfarbovať obrázky a k nim priradovať slová:** využívať rôzne propagačné materiály, letáky (jedlo a pitie, oblečenie, nábytok, ...), kartičky, samolepky s napísanými pojmami v slovenskom jazyku a polepiť nimi predmety.
- **Vytvárať logické skupiny slov:** nezaraďovať však príliš mnoho slov do jednej skupiny. V rámci jednej vyučovacej hodiny (lekcie) je žiak schopný uchopiť a aktívne skúšať 4 až 8 nových slov.
- **Vyvesiť v triede prehľady:** žiaci majú kópie obrázkov a dopisujú si názvy.
- **Mať k dispozícii slovník:** najmä starší žiaci sú frustrovaní, ak nejakému slovu nerozumejú a slovník im môže byť dobrou oporou.
- **Vyskúšať rôzne spôsoby učenia sa slovnej zásoby:** žiaci musia prísť na to, ktorý spôsob im vyhovuje (potichu, nahlas, spievať si, pri hudbe, počas chôdze...).

PRÍKLADY VYUŽITIA OBRÁZKOVÝCH KARIET V OBLASTI SLOVNEJ ZÁSObY

Pomenovanie predmetov

Príklad 1	Príklad 2
U: Čo je <u>to</u> ?	Čo to máš?
Ž1: (<u>To</u> je) pes.	<u>Psa</u> .
Ž1: A čo je <u>to</u> ?	A čo máš ty?
Ž2: (<u>To</u> je) mačka.	<u>Mačku</u> .
Ž2: A čo je <u>to</u> ?	A čo máš ty?
Ž3: (<u>To</u> je) prasa.	<u>Prasa</u> .

Pomenovanie vlastností a činností

Príklad 1	Príklad 2
U: Aký je?	Čo robí?
Ž1: Modrý.	Tancuje.
U: Aký je tu?	A čo tu?
Ž2: Červený.	Pije.
U: A aký je tu?	A čo tu?
Ž3:

 Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze

Gramatika

Žiaci sú veľmi skoro schopní okrem slovnej zásoby zvládnuť i gramatiku, ak je včlenená do rozmanitých činností (pohybových, výtvarných, námetových hier) vhodným spôsobom. Postupovať však treba pozvoľne a prirodzene. Ak nie sú žiaci preťažení, úlohy zodpovedajú ich schopnostiam, opakujú sa, môžu čoskoro začať trénovať v konkrétnych situáciách. Dôraz na gramatickú precíznosť však môže viesť k strachu z komunikácie, k tomu, že sa žiak obáva, že urobí chybu. Pri niektorých žiakoch je nutné zmieriť sa s tým, že ich prejav nebude nikdy celkom gramaticky presný, ale pomocou naučených fráz sa dokážu v potrebných situáciách dohovoriť.

VÝUČBA GRAMATIKY

- **Gramatické javy osvojovať opakovaným používaním slovných spojení alebo jednoduchých viet spájaných s konkrétnymi situáciami:** zmyslom je, aby ich žiaci vedeli v týchto situáciách používať. Žiaci si v kontexte vety a pri spájaní slov osvoja najfrekventovanejšie pády a s tými menej frekventovanými sa ďalej stretávajú v bežnej komunikácii, napríklad:
Dnes mám **matematiku**. – Zajtra budem mať **matematiku**.
 Idem do **školy**. – Som v **škole**.
- **Pri rozlišovaní gramatických rodov** je vhodnejšie **spájať konkrétne slová s príslušnou farbou rodu** (farebný semafor), ako s ukazovacím zámenom **ten, tá, to**.
- **Nemiešať slovesné časy:** najskôr si majú žiaci osvojiť slovesá v prítomnom čase, až potom minulý čas, prípadne budúci.
- **Starších žiakov učiť** nielen jazyk, ale **aj „o jazyku“:** budú to potrebovať v rámci vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra. Dbať pritom na to, že nejde iba o osvojenie gramatických pravidiel, ale najmä o ich aplikáciu v reči. Žiaci si môžu vytvárať slovníček a prehľad gramatiky – v rámci jazykovej podpory si zapisujú vetné modely a správne tvary slov, na slovenskom jazyku a literatúre triedia slová, zapisujú si slovné druhy, predpony, prípony, osvojujú si pravopis.

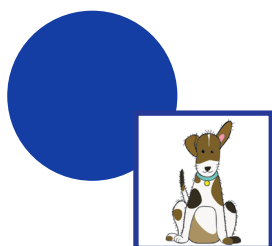
PRÍKLADY VYUŽITIA OBRÁZKOVÝCH KARIET V OBLASTI GRAMATIKY

Tvorenie množného čísla

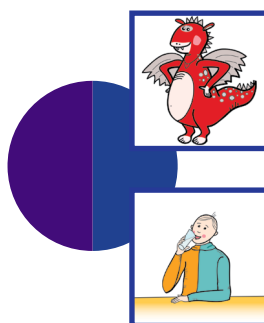
Dvojaké prevedenie obrázkových kariet umožňuje zobrazenie množného čísla. Pre názornejšie zobrazenie je možné pridať obrázkové karty označujúce počet.

Príklad 1

ten muž

tí muži

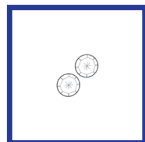

Príklad 2

jedno auto

dve autá

Príklad 3

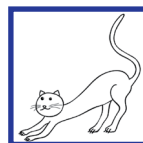
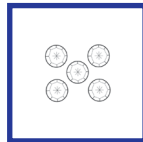
jedna mačka

dve mačky

päť mačiek

Rozvíjanie podstatných mien a slovies

Spojením farebných a čiernobielych obrázkových kariet možno znázorniť:

a) spojenie podstatných mien s prídavnými menami

Príklad 1

banán (čiernobiela karta) + mlieko (farebná karta) = banánové mlieko

Príklad 2

otec (čiernobiela karta) + košeľa (farebná karta) = otcova košeľa

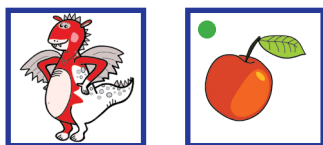
Príklad 3

malý (čiernobiela karta) + chlapec (farebná karta) = malý chlapec

Príklad 4

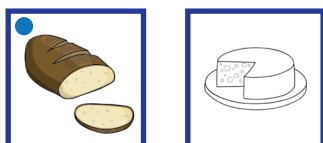
červený (čiernobiela karta) + jablko (farebná karta) = červené jablko

b) inštrumentál podstatných mien

Príklad 1

chlieb (farebná karta) + syr (čiernobiela karta) = chlieb so syrom

Príklad 2

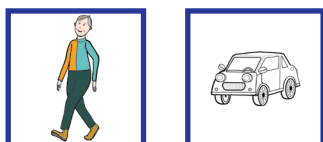
chlieb (farebná karta) + syr (čiernobiela karta) + saláma (čiernobiela karta) = chlieb so syrom a so salámou

c) možnosti rozvíjania sloviess

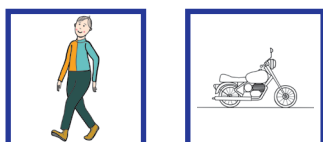
Príklad 1

ísť (farebná karta) + auto (čiernobiela karta) = ísť autom

Príklad 2

ísť (farebná karta) + motorka (čiernobiela karta) = ísť na motorke

 [Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze](#)

Vetné modely (výroky, frázy)

Dopredu si premyslieť formulácie vetných modelov. Pri voľbe vetných modelov (modelových situácií) je potrebné vychádzať z toho, aby produkcia na strane žiaka bola gramaticky jednoduchá a štruktúra vety umožnila čo najľahšie zapamätanie si výrazov.

VETNÉ MODELÝ

- **Vetné modely majú byť jednoznačné**, opakovať sa v rovnakom znení: najprv je potrebné zoznámiť sa s jedným variantom, upevniť ho a až potom zavádzať ďalšie varianty. Napríklad zdvorilé vyjadrenie *Chcel by som, prosím, ...* sa dá použiť v rôznych situáciách: *Chcel by som, prosím, ceruzu. / ... pohár vody. / ísť na záchod.* Ak sa tento výrok od začiatku používa v rôznych variantoch, napríklad *Môžem, prosím ... / Prosil by som si ... / Chcem, prosím ...*, žiakov to zmätie a nevedia, ktorý z výrokov majú používať.
- **Postupovať od jednoduchých vyjadrení ku komplexným.**
- **Nadväzovať na osvojenú slovnú zásobu.**
- **Dlhé výroky rozkladať na menšie časti:** vety na slová, slová na slabiky, precvičovať výslovnosť hlások. Dbáť však na to, aby sa nestratila funkčnosť výrazu.

PRÍKLADY VYUŽITIA OBRÁZKOVÝCH KARIET PRI TVORBE VIET

Pomocou obrázkových kariet možno skladať aj vety. Žiaci si môžu rozstrihať aj zmenšené obrázkové karty a vymalovať bodky na rozlíšenie gramatického rodu.

Príklady

Dievča tancuje.

Pes skáče.

Brat je veselý.

Použitím farebných a čiernobielych kariet sa dá znázorniť pád pri podstatných menách.

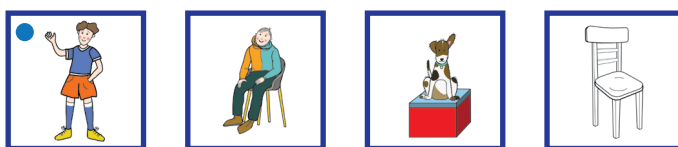
Príklady

Mama pije čaj.

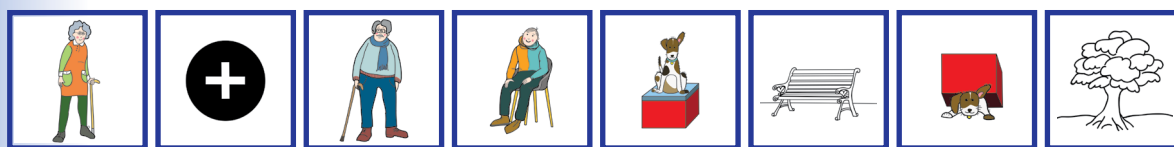

mama (nominatív, farebná karta) – čaj (akuzatív, čiernobiela karta)

Chlapec sedí na stoličke.

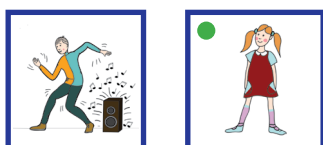
Babka a dedko sedia na lavičke pod stromom.

Týmto spôsobom sa dá tematizovať aj postavenie slov vo vete. V oznamovacích vetách stojí v slovenčine sloveso (prísudok) často na druhom mieste, čo odzrkadľuje aj znázornenie pod sebou. V opytovacích vetách sa sloveso (prísudok) posúva na prvé miesto.

Príklady

Tancuje dievča?

Pije mama čaj?

Sedí chlapec na stoličke?

👁️ [Ďalšie aktivity v Prílohe č. 6 Metodické pomôcky nápomocné pri práci v jazykovom kurze](#)

Kompenzačné stratégie

Prvá fáza výučby by mala byť zameraná predovšetkým na získanie dostatočných kompenzačných stratégií, tzn., žiak by mal pochopiť, že jeho primárnou úlohou je naučiť sa komunikovať aj napriek nedostatočnému ovládnutiu slovenského jazyka a chýbajúcim jazykovým prostriedkom. Niekedy je nutné, aby si dokázal pomôcť gestom, obrázkom, opisom a pod. Návrik kompenzačných stratégií musí byť neoddeliteľnou súčasťou návriku všetkých komunikačných jazykových činností, najmä hovorenia.

ORGANIZÁCIA EDUKAČNÝCH AKTIVÍT

Pri plánovaní edukačných aktivít je potrebné zamyslieť sa nad rôznymi spôsobmi ich realizácie. Edukačné aktivity i obsah je v rámci možností vhodné **prispôbovať záujmom a reálnemu životu žiakov** a zároveň im dať priestor **podieľať sa na rozhodovaní** o dani na vyučovacej hodine, napr. ktorú hru sa budú hrať, spolu si dohodnúť pravidlá. Využívať metódy a úlohy, ktoré žiakom umožňujú **aktívnu činnosť, rozmyšľanie**, využívanie ich **prirodzenej komunikatívosti, zvedavosti, predstavivosti a tvorivosti**, a ktoré rešpektujú ich potrebu experimentovať, skúmať a objavovať.

Učiteľ (lektor) si v rámci prípravy na vyučovaciu hodinu (lekciu) vytvára **časový plán** a stanovuje **typy aktivít**, ktoré bude na hodine realizovať.

ČASOVÝ PLÁN

- **realistický časový odhad jednotlivých aktivít** pri plánovaní vyučovacej hodiny (lekcie).
- **na jednu aktivitu max. 15 minút:** pri dlhšej aktivite u žiakov klesá pozornosť.

TYPY AKTIVÍT

- **kombinácia všetkých typov aktivít:** ak sa aktivity nestriedajú, vyučovacia hodina nie je pestrá, je jednotvárna a únavná.

KLÚČOVÉ AKTIVITY

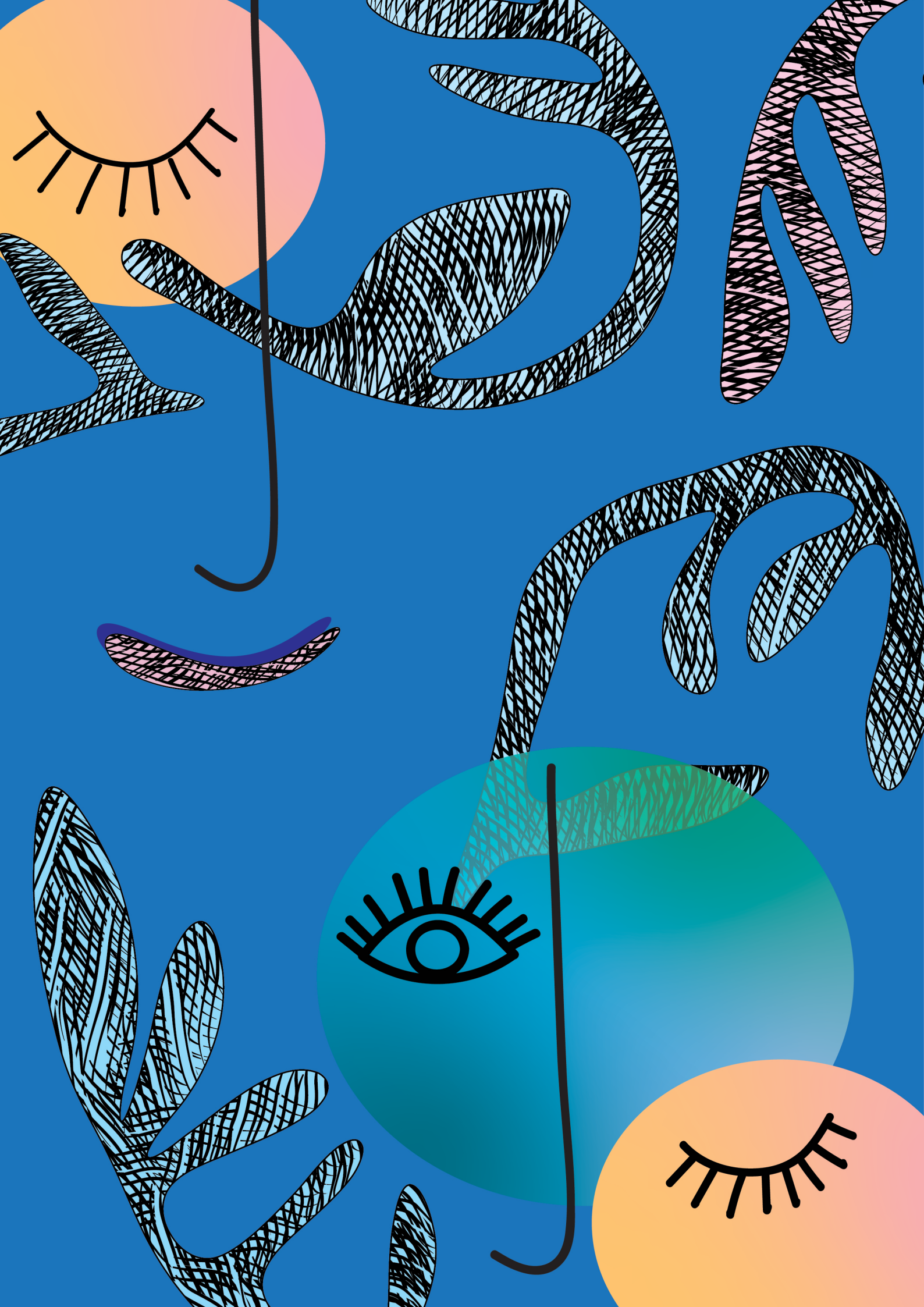
- **rozprávanie príbehov alebo rozprávok:** prostredníctvom nich žiaci vnímajú slovenský jazyk v zmysluplnom kontexte, osvojujú si slová a slovné spojenia a posilňujú si zručnosť počúvania s porozumením.
- **zapájanie do komunikačných aktivít:** žiaci si prostredníctvom interakcie automatizujú slová, slovné spojenia a základné kultúrne aspekty slovenského jazyka (napr. pozdravy, rôzne spôsoby poďakovania).
- **pohybové hry, didaktické hry, hrové prvky a hrové aktivity sprevádzané slovenským jazykom:** podporujú motiváciu, zapamätanie, pozitívny vzťah k učeniu sa jazyka.
- **osvojovanie piesní a riekaniiek:** žiaci si ľahšie zapamätajú ustálené slovné spojenia, vety i celé texty a súčasne si nacvičia správnu výslovnosť.

PRIEBEH AKTIVITY

- **učiteľ pozná cieľ aktivity** (príp. s ním oboznámi aj žiakov) **a smeruje k nemu.**
- **učiteľ pri oboznamovaní žiakov s pravidlami aktivity uvádza príklady,** modely, príp. ich názorne demonštruje.
- **inštrukcie sú jasné a jednoduché:** vhodné je mať dopredu pripravené presné formulácie, ktorým žiaci ľahko porozumejú. Ak sa opakovane používa podobný typ aktivít, učiteľ (lektor) sa sám naučí správne používať inštrukcie a zároveň si žiaci zvyknú a rýchlejšie pochopia, čo sa od nich očakáva. Pri zadávaní inštrukcií nie je na mieste kreativita typu obmena.
- **učiteľ sústavne monitoruje a podporuje žiakov** počas realizácie aktivity.
- **každá aktivita je jednoznačne** ukončená spolu so spätnou väzbou.

SEKUNDÁRNE ZDROJE

- hľadanie v slovníku,
- práca s internetovým vyhľadávačom.

4. SPÔSOB ZADÁVANIA A PLNENIA ÚLOH

Je dôležité zadávať žiakom úlohy zodpovedajúce ich potenciálu, a to aj v prípade, že ešte nedostatočne ovládajú jazyk. Existuje totiž súvislosť medzi očakávaním učiteľa (lektora) a učením žiaka. Žiaci môžu stratiť motiváciu, ak sú úlohy príliš jednoduché. Zjednodušenie úloh môže tiež zapríčiniť, že sa žiaci jazykovo ďalej nerozvíjajú na akademickej úrovni.

- **Poskytnúť** žiakom **dostatok času** na prácu.
- **Otázky a úlohy zadávať po krokoch:** jasne a zrozumiteľne tak, aby žiaci mohli na ne jednoznačne odpovedať.
- **Priebežne overovať porozumenie a plnenie úloh:** pri overovaní porozumenia klásť uzavreté otázky s odpoveďou ÁNO/NIE, výber z možností a pod.
- **Eliminovať rušivé podnety pri zadávaní úloh.**
- **Slovné inštrukcie** podľa potreby zopakovať, pokyny zadávať pomaly, v menšom rozsahu.
- **Vizualizovať zadania úloh:** využívať obrazové materiály, symboly, nákresy, organizéry, kľúčové vizuály a pod.
- V počiatočných fázach učenia sa jazyka **zadávať úlohy, pri ktorých nie je potrebné hovoriť:** žiaci priradia alebo doplnia k obrázku príslušné kľúčové slová, vytvárajú myšlienkovú mapu alebo kreslia schémy.
- **Individuálne zadávať úlohy** prispôsobené jazykovým možnostiam žiakov: formou zjednodušených formulácií, vždy doplniť príkladom alebo spoločne vyriešiť jednu úlohu.
- **Poskytnúť žiakom zadanie dopredu:** môžu si ho doma preložiť a pripraviť sa.
- **Dať žiakom priestor vyjadrovať sa k téme:** čím vyššie budú nároky na vyjadrenie, tým viac sa budú žiaci jazykovo rozvíjať. Žiaci sa najviac jazykovo rozvíjajú, ak sú sami nútení jazyk aktívne používať.

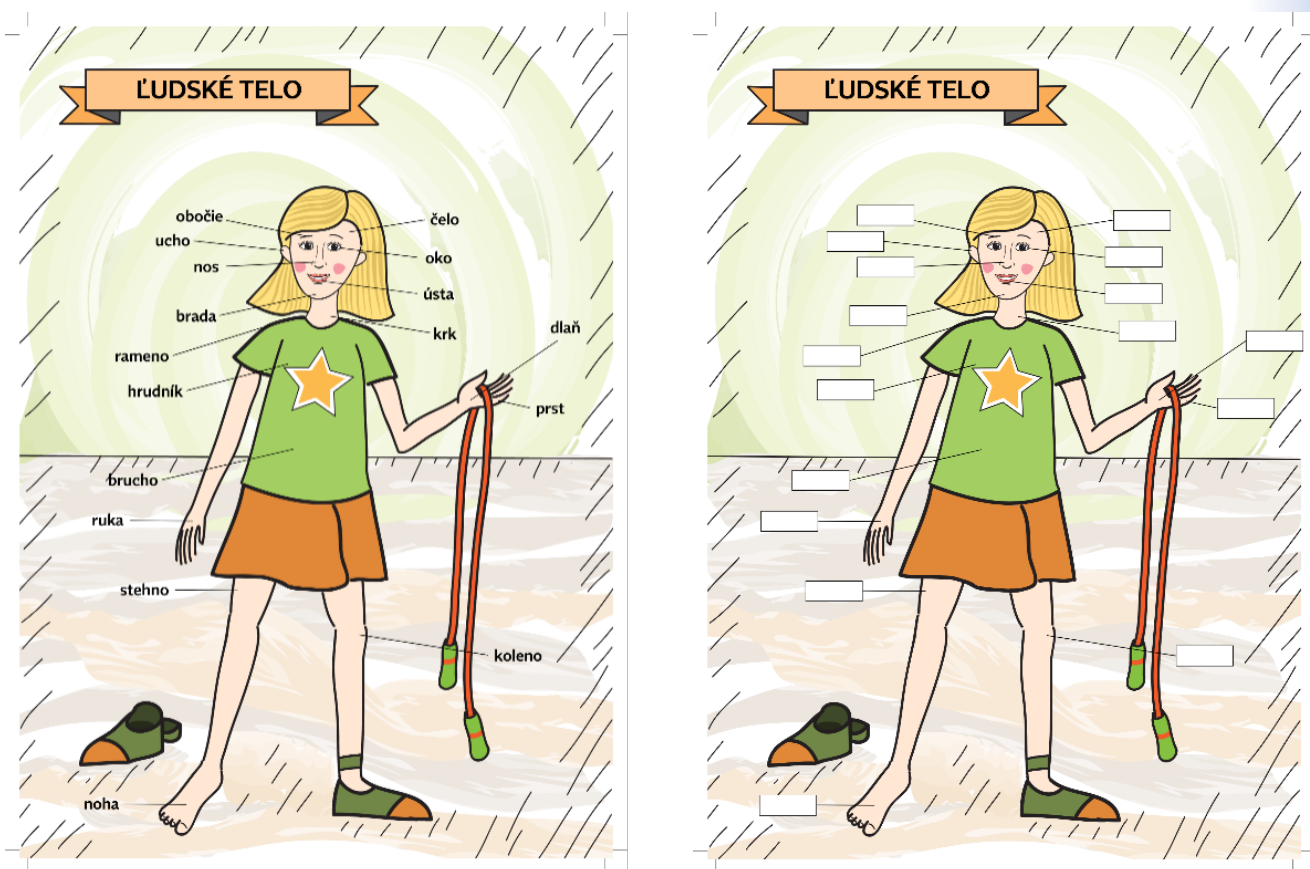
S niektorými úlohami nemá žiak doma kto pomôcť. Preto nie je vhodné zadávať žiakom úlohy, ktoré vyžadujú jazykové a kultúrne špecifické vedomosti. Je užitočnejšie počítať s pomocou rodiny v rámci rozvoja materinského jazyka.

KLÍČOVÉ VIZUÁLY

Edukačné publikácie, encyklopédie, internet obsahujú texty so špecifickou slovnou zásobou (akademický jazyk), ktorým žiaci s iným materinským jazykom nerozumejú. Je vhodné sprostredkovať žiakom obsah textov pomocou tzv. **klíčových vizuálov**. Táto metóda im priblíži nielen obsah, ale umožní im ho dať aj do potrebných súvislostí, štruktúrovať informácie a zároveň si osvojiť jazyk.

Klíčové vizuály majú niekoľko funkcií:

- **rozwijajú slovnú zásobu:** väčšinou je ich súčasťou popis obrázkov alebo schém.
- **zvyšujú porozumenie obsahu:** na rozdiel od súvislých textov sú jasné a prehľadné.
- **uľahčujú vyjadrenie o obsahu:** ak sa ku klíčovému vizuálu pridajú aj 1 – 3 frázy, žiak je schopný o obsahu hovoriť a jazykovo sa rozvíja.
- **kontrolujú porozumenie jazyka i obsahu:** možno ich znova použiť pri samostatnej práci, napr. bez popisov alebo niektorých informácií na doplnenie.

Ukážka klíčového vizuálu

TVORBA KLÚČOVÝCH VIZUÁLOV

- Prečítať si text a pozrieť sa, aké obrázky, fotografie, schémy a pod. sú k dispozícii. Ako môžu pomôcť porozumeniu, či stačí pridať viac popisov alebo ich zjednodušiť a pod.
- Ak obrazové či podporné materiály chýbajú alebo sú nedostatočné, zistiť, o aký typ informácií ide a čo najlepšie pomôže obsah vizualizovať.
 - Ak je text opisom nejakej osoby, živočícha, rastliny alebo iného objektu, pomôže napr. pridať obrázok s popismi, zjednodušenú tabuľku opisujúcu znaky alebo Vennov diagram opisujúci rozdielne a rovnaké znaky.
 - Ak ide o opis nejakého procesu alebo deja, pomôžu napr. sekvencie obrázkov so šípkami a opisy dejov alebo video s krátkym zhrnutím či komiks.
 - Ak text opisuje nejaké vzťahy, pomôže napr. myšlienková mapa alebo rodokmeň.
- Vyhľadať slová a vety, ktoré by mohli byť pre žiaka nezrozumiteľné.

PRACOVNÉ LISTY

Významnou podporou pri osvojovaní si slovenského jazyka sú špeciálne upravené **pracovné listy**. Často si ich učiteľ (lektor) musí vytvoriť sám alebo modifikovať už vytvorené pracovné listy. Pracovný list by mal obsahovať prácu so slovnou zásobou, kľúčové vizuály, úlohy na porozumenie textu a pod.

TVORBA PRACOVNÝCH LISTOV

- Stanoviť si cieľ (obsahový a jazykový), pričom je potrebné vychádzať z potrieb konkrétneho žiaka (skupiny).
- Vychádzať zo štruktúry daného tematického okruhu.
- Vybrať si obsah a formu, napr. v podobe kľúčových vizuálov, tému prepájať s gramatikou.
- Obťažnosť úloh a cvičení voliť vzhľadom na rôzne stupne pokročilosti žiakov.
- V pracovných listoch pre začiatočníkov uvádzať kľúčové slová v základnom tvare, krátky informačný text, obrázok, mapku a pod. s úlohami na doplnenie informácií z textu.
- Zjednodušovať text.
 - Vety by mali mať formu subjekt – sloveso – objekt.*
 - Vyhýbať sa zložitým vetným konštrukciám.*
 - Využívať najmä aktívne (činnostné) slovesá.*
- Pracovné listy dopĺňať obrázkami s popismi, mapami, tabuľkami a pod.
- Štruktúrovať text, dlhšie texty členiť na odseky.
- Súčasťou pracovného listu by mala byť aj časť na precvičenie zameraná na upevnenie slovnej zásoby a pochopenie učiva, príp. k precvičeniu gramatických javov.
- Pracovný list musí mať slovníček – obrázkový, prekladový, žiak si ho môže vytvárať aj sám.

PRÁCA S CHYBOU

Chyby sú nevyhnutné, prijateľné, bežné, preto je potrebné žiakov naučiť, aby sa ich nebáli.

Typy chýb:

- vo výslovnosti,
- vo výbere slov, lexikálne, štylistické,
- v gramatike – morfológické, syntaktické,
- v sociokultúrnej rovine.

Dôležité je premyslieť si:

- **kedy chybu (ne)opraviť:** pri akých príležitostiach, aktivitách.
- **kto chybu opraví:** sám žiak, spolužiak, učiteľ, malá skupina spolužiakov, celá skupina; pri oprave vymedziť rolu učiteľa a rolu žiaka/žiacov.
- **akou technikou opravovať:** výrazom tváre, parafrázovaním, otázkou, zápisom chybnéj vety na tabuľu, pomocou vtipu.

KEDY A AKO CHYBY OPRAVOVAŤ

- **Podporovať žiakov v produkcii:** vymedziť len niektoré situácie, pri ktorých sa budú chyby opravovať. Aktívne opravovanie chýb je vhodné len pri cielene vedenom jazykovom cvičení. Aj tu je však dôležité opravovať s citom. Nepoužívať slovíčka nie alebo zle. Rovnako dbať na používanie gest pri vysvetľovaní chýb, môžu mať v rôznych kultúrach iný význam.
- **Opravovať parafrázovaním správneho znenia:** napríklad žiak povie: „*To je modrá auto.*“ Učiteľ (lektor) zaregistruje chyby vo výroku a zareaguje korektným tvarom: „*Áno, máš modré auto.*“ To je v bežnej komunikácii prirodzené. Napriek tomu sa však nedá predpokladať, že sa žiak naučí hovoriť: *Mám modré auto.* K tomu potrebuje jasný jazykový vzor.
- **Používať metódu polohlasných opráv:** žiaka, ktorý urobí chybu, opraví polohlasne iný žiak a učiteľ len súhlasne kývne.
- **Venovať čas prevencii typických chýb.**
- **Využívať chyby žiakov:** na ďalší výklad alebo vysvetlenie.
- **Pochváliť žiakov za odhalenie chyby,** ak urobí chybu učiteľ.
- **Opravovať dôsledne, ak ide o presnosť vyjadrenia:** napríklad o nácvik novej frázy.
- **Opravovať výberovo, ak ide o plynulosť:** hlavným kritériom je zrozumiteľnosť.

Ústny prejav

- **Zhrnúť chyby po individuálnom prejave:** len najzávažnejšie chyby brániace porozumeniu.
- **Dať šancu tichším žiakom:** brzdiť príliš aktívnych žiakov.

Písomný prejav

- **Opravovať všetky chyby – rozlišovať spôsoby opravy:** napríklad javy, ktoré majú žiaci poznať, podčiarknuť, ostatné opraviť zeleným perom; riadok, v ktorom je chyba, označiť bodkou alebo čiarkou, žiak sám musí odhaliť chybu a text správne prepísať.
- **Neopravovať text červeným perom:** opravovať napr. zeleným perom, používať obrázky (slniečka, smajlíky a pod.).

- **Uľahčiť si opravovanie:**
 - **kontrolovať jednotlivé fázy úlohy** (chyby sa odstraňujú v priebehu písania, v poslednej fáze – výstupe by už potom nemalo byť toľko chýb).
 - **ponúknuť žiakom možné varianty, jednotlivé formulácie.**
 - **mať pripravené riešenie úloh** (na rozdanie žiakom).
 - **nechať žiakov konzultovať chyby medzi sebou** (pod dohľadom učiteľa).
 - **viest' žiakov k používaniu príručiek a slovníkov.**
- **Hodnotiť písomné práce krátkym písomným hodnotením** (výborne).

5. HODNOTENIE POKROKOV ŽIAKA

Hodnotenie je **proces stáleho pozorovania a posudzovania**. Môže mať rozličné formy²⁹, vždy by ale malo byť pre žiaka motivujúce. Dôležitá je psychická pohoda žiaka a vytváranie kladného vzťahu k učeniu sa slovenského jazyka.

- **Hodnotenie** žiaka čo najviac **individualizovať**: prispôbovať jeho špecifickým potrebám a možnostiam. Prihliadať nielen na úroveň ovládania slovenského jazyka, ale zohľadňovať pri hodnotení aj individuálnu situáciu (osobnostné, psychické, fyzické osobitosti žiaka, jeho rodinné zázemie, osobitosti vyplývajúce zo zdravotného stavu a pod.).
- **Definovať si kritériá hodnotenia**, špeciálne pre konkrétneho žiaka.
- **V počiatočnej fáze** učenia sa slovenského jazyka **má mať hodnotenie žiakov** (najmä v primárnom stupni vzdelávania) **motivačnú a formatívnu funkciu**.
- **Systematicky sledovať pokroky** žiaka v slovenskom jazyku: vhodné je hodnotiť postup, proces, jednotlivé kroky, napríklad pomocou konkrétnych výstupov, aktivít (plagáty, myšlienkové mapy, žiacke portfóliá), testov s výberom možností a/b/c, doplnovacích cvičení.

HODNOTENIE UČITEĽOM (LEKTOROM)

Ústnou alebo písomnou formou – cieľom je ohodnotiť vedomosti a spôsobilosti žiaka, pochváliť ho aj za malý úspech. Pomáha učiteľovi (lektorovi) monitorovať pokrok žiaka v učení.

ODMENA VO FORME OBRÁZKA, PEČIATKY, NÁLEPKY

Žiaci hádajú obrázok, pečiatku, nálepku danej vyučovacej hodiny (lekcie), vytvára sa tak priestor pre diskusiu, napomáha vytvoriť napínavú a zábavnú atmosféru, pri ktorej sa každý žiak dostane k slovu.

Slovné hodnotenie

Pri hodnotení žiakov sa v počiatočných fázach učenia sa jazyka ako najvhodnejšie ukazuje slovné hodnotenie. Slovné hodnotenie môže vyzdvihnúť úspechy žiaka, malo by jemu, ale aj učiteľovi (lektorovi) a zákonnému zástupcovi ukázať, čo už žiak zvládol, čo ho ešte čaká a pod. Pri hodnotení je potrebné sústrediť sa najmä na individuálne hod-

notenie pokrokov, oceniť vynaložené úsilie, neporovnávať výkon s ostatnými žiakmi v skupine. Nezabudnúť pritom na jazykovú bariéru žiaka a zákonného zástupcu a overiť si, či žiak aj zákonný zástupca porozumeli hodnoteniu.

PRÍKLADY SLOVNÉHO HODNOTENIA

- Čítaš plynulo, dokážeš nájsť v texte dôležité informácie.
- Dokážeš samostatne napísať krátky text o sebe, list kamarátovi, pozvánku na oslavu atď.
- Dokážeš sa dorozumieť v jednoduchých situáciách (v triede, obchode, ...). Niekedy sa mi zdáš neistý/á, ale to sa zlepší.
- Na hodinách pracuješ samostatne, si aktívny/a, zapájaš sa do skupinovej práce.

HODNOTENIE SPOLUŽIAKMI V SKUPINE

Má mať motivačnú funkciu, viesť žiakov k väčšej vzájomnej tolerancii a naučiť ich všímať si pozitíva práce spolužiakov. Učí žiakov rešpektovať jeden druhého.

SEBAHODNOTENIE

Rozvíja kognitívne spôsobilosti žiaka, ako je napríklad monitorovanie vlastného pokroku v učení, uvedomovanie si svojich schopností, štýlov učenia a kladenia si vlastných cieľov. Proces hodnotenia prebieha spočiatku v materinskom jazyku žiaka.

Medzi najčastejšie metódy sebahodnotenia patria: **žiacke portfólio**, **denníky**, **rozhovory s učiteľom (lektorom)** a **dotazníky**.

Žiacke portfólio

Ideálny nástroj na sebahodnotenie. Keď žiak vidí, čo už všetko zvládol, pôsobí to motivačne. Obsahuje sebahodnotiace záznamy, hodnotenie učiteľom (lektorom) a zbierku prác, ktoré žiak vytvorí počas určitého obdobia. Súčasťou portfólia môžu byť písomné práce, kresby, projekty a pod., ktoré si do portfólia vyberá žiak podľa vlastného uváženia.

EURÓPSKE JAZYKOVÉ PORTFÓLIO

Európske jazykové portfólio (EJP) ako štruktúrovaná zbierka dokumentov s príkladmi osobných prác slúži na to, aby jeho vlastník mohol dokumentovať svoju viacjazyčnosť a jazykové kompetencie, proces učenia sa, svoje kontakty s jazykmi a interkultúrne skúsenosti v jednotlivých jazykoch.

EJP pre tri rôzne cieľové skupiny učiacich sa:

- Európske jazykové portfólio pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov
- Európske jazykové portfólio pre 11 – 15-ročných žiakov
- Európske jazykové portfólio 16+

Pre učiteľov sú k dispozícii príručky:

- EJP. Príručka pre učiteľov a školiteľov
- EJP. Príručka na plánovanie, implementáciu, hodnotenie celoškolských projektov
- EJP: tam, kde sa stretávajú pedagogika a hodnotenie

EJP pozostáva z troch častí:

- **Jazykový pas:** poskytuje prehľad schopností učiaceho sa v rôznych jazykoch v určitom čase. Obsahuje definície jednotlivých zručností a úrovne, ako sú publikované v SERR.
- **Jazykový životopis:** uľahčuje žiakovi preniknúť do plánovania, premýšľania o procese a pokroku v učení sa a do jeho hodnotenia. Povzbudzuje žiaka k stanoveniu si toho, čo dokáže urobiť v každom jazyku. Je zostavený tak, aby pomohol presadiť mnohojazyčnosť, t. j. rozvoj kompetencií vo viacerých jazykoch.
- **Zbierka prác a dokladov:** ponúka žiakovi príležitosť povyberať materiály na ilustráciu a zdokumentovanie výkonov a skúseností, zaznamenávaných v jazykovom životopise alebo v jazykovom pase.

 [Európske jazykové portfólio pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov](#)

Mapa učebného pokroku

Zachytáva sled krokov, ktorými žiak pri učení prechádza. Aj keď žiak dostatočne neovláda slovenský jazyk, na mape pomocou obrázkov vidí, čo všetko už zvládol, čo ho ešte čaká a v čom sa ešte potrebuje zlepšiť, aby sa dostal na ďalšiu úroveň. Už pri minimálnych pokrokoch je to pre žiaka viac motivujúce, akoby bol ohodnotený „zlou“ známku.

Denník

Je tvorený žiakom, zákonným zástupcom alebo učiteľom (lektorom). Pri jeho príprave sa vychádza zo skutočnosti, že najväčšiu motiváciu pre komunikáciu s okolím má žiak vtedy, ak chce sprostredkovať vlastné zámery, zážitky, skúsenosti. Denník je preto individualizovaný podľa zážitkov, preferencií a konkrétnych osobných údajov žiaka.

DENNÍK

Denník tvorí bezlinajkový zošit formátu A4, ktorého obsah postupne dotvára žiak spolu so zákonným zástupcom, učiteľom (lektorom) vlepovaním obrázkov, fotografií, dokresľovaním, dopisovaním slovnej zásoby alebo dialógov, ktoré odzneli v určitých situáciách.

Tvorba denníka nie je jedinou požiadavkou zmysluplného použitia tejto pomôcky. Dôležitou aktivitou je „čítanie“ a komunikácia o zobrazenom obsahu. Počas práce s denníkom je možné komunikáciu zamerať na konkrétny jav – rozvoj slovnej zásoby, tvorbu viet a pod. Denník pomáha aj pri porozumení prepojenia hovorenej a písanej podoby jazyka, keďže pri jeho tvorbe sa používa zapisovanie slov či konkrétnych dialógov (pre žiakov neovládajúcich latinku sa odporúča tlačené písmo).

Denník slúži aj ako podpora spolupráce rodiny a školy. Žiak môže spolu so zákonným zástupcom dopĺňať obsah denníka, ktorý sa takto dozvie, ako sa jeho dieťaťu darí v danej téme. Podľa denníka môže žiak porozprávať, čo robí a zažíva v škole.

6. SPOLUPRÁCA SO ZÁKONNÝM ZÁSTUPCOM ŽIAKA

Spolupráca so zákonným zástupcom žiaka je jednou z hlavných podmienok úspešného začlenenia žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu. Ak učiteľ (lektor) a zákonný zástupca nehovoria rovnakým jazykom, a nie je možné využiť služby tlmočníka, je potrebné zamyslieť sa nad zrozumiteľným spôsobom vzájomnej komunikácie.

PRAVIDLÁ KOMUNIKÁCIE A SPOLUPRÁCE

- **spôsob komunikácie:** uprednostňovať písanú formu, napr. e-mailom, SMS; v rukou písaných odkazoch písať tlačným písmom. V prípade ústnej komunikácie si vždy overiť porozumenie každej informácie (kývnutie hlavou nemusí znamenať, že informácii zákonný zástupca naozaj porozumel). Používať jednoduché vety, uvádzať presný dátum a čas (20. 11. 2023 o 14:00), miesto, celé názvy a mená v nominatíve (trieda 7. A, druhé poschodie).
- **jazyk komunikácie.**
- **kontaktná osoba:** nemusí byť zákonný zástupca, môže to byť príbuzný alebo iná osoba.
- **pravidelné informačné stretnutia:** žiak – zákonný zástupca – učiteľ (lektor); informovať o pokrokoch žiaka, podávať formatívnu spätnú väzbu (čo sa podarilo, čo je potrebné zlepšiť).
- **poskytovanie informácií:** uvádzať presný dátum, miesto, presný čas, celé názvy a mená v nominatíve, používať krátke vety, heslá; v písomnej podobe – písať malým tlačným písmom.
- **riešenie problémov:** prípadné problémy riešiť okamžite, aby nedochádzalo k nedorozumeniu.
- **spôsob podpory zákonného zástupcu pri domácej príprave žiaka:** i keď zákonný zástupca z dôvodu jazykovej bariéry nemusí byť schopný pomáhať žiakovi s domácimi úlohami, je dôležité podnecovať cielenú spoluprácu zákonného zástupcu a dieťaťa. Napríklad zákonný zástupca môže kontrolovať plnenie domácich úloh (označenie v zošitoch), hlasné čítanie (10 minút), pri domácej príprave používať materinský jazyk (informácie na internete, slovníky, encyklopédie).
- **spôsob hodnotenia:** stanovenie jasných pravidiel, príbežné/súhrnné hodnotenie.
- **rešpektovanie zvykov rodiny:** stravovanie a pod. Zákonný zástupca sa môže zúčastniť vyučovacích hodín (lekcií) a porozprávať žiakom napríklad o krajine pôvodu, zaujímavostiach, kultúrnych a náboženských sviatkoch a pod.

Pre zákonného zástupcu je často náročné, ak sa mu odporučí, aby s dieťaťom doma hovoril po slovensky. Dieťa si môže osvojiť „chyby“ (napr. nesprávne používanie rodov, skloňovanie) a je nesmierne ťažké tieto zafixované chyby odstrániť. Vhodnejšie je podporovať cielenú spoluprácu zákonného zástupcu a dieťaťa napríklad v podobe „domácich úloh“ – pracovné listy, obrázkové karty či fotografie k preberanej téme podnecujú k tomu, aby sa doma venovali materinskému jazyku. Keď majú žiaci dobrý základ vo svojom materinskom jazyku, je relatívne jednoduché poskytnúť im podporu v slovenskom jazyku.

Po každej hodine (lekcii) môžu žiaci doma dokončiť pracovný list, napr. pomenovať časti tela alebo oblečenia na obrázku v materinskom jazyku aj v slovenčine. Úlohou zákonného zástupcu je spolu s dieťaťom zapísať do pracovného listu pojmy v ich materinskom jazyku v príslušnej grafickej sústave (napr. znaky, cyrilika, azbuka...). Pracovný list je tak podnetom k rozhovoru zákonného zástupcu a dieťaťa o danej téme. Žiak si vytvára paralelnú základnú slovnú zásobu, získava gramatické štruktúry a interakčné komunikačné vzorce v oboch používaných jazykoch. Pocíti, že dvojjazyčnosť nie je nedostatok, ale šanca. Zároveň zákonný zástupca vníma, že jeho jazyk je uznávaný ako rovnocenný, čím sa zvýši aj jeho záujem o slovenčinu. Vypĺňanie pracovných listov však musí byť dobrovoľné, nesmie mať charakter záťaže.³⁰

Je vhodné pred realizáciou kurzu poskytnúť zákonnému zástupcovi základné informácie o jazykovej podpore a jej úlohe vo výchovno-vzdelávacom procese. Osvedčilo sa aj, keď si zákonný zástupca sám vyskúšal niektoré aktivity. Vytvoril si tak predstavu o organizácii a obsahu jazykovej podpory a o napredovanie svojho dieťaťa v slovenskom jazyku sa začal viac zaujímať.

INFORMAČNÉ STRETNUTIE – TIPY A INŠPIRÁCIE

Privítanie a predstavenie sa

- vedenie školy, učiteľ (lektor) jazykového kurzu
- zákonní zástupcovia (rodičia), žiaci: meno, priezvisko, materinský jazyk, príp. jazyky, ktoré sa doma používajú.

Organizácia kurzu

- všeobecné informácie o kurze: trvanie celého kurzu, deň v týždni a čas, frekvencia, počet vyučovacích hodín (lekcií), prázdniny, miesto konania kurzu.
- učebné materiály a pomôcky
- vysvetlenie spolupráce: jazykový kurz – základná škola – rodina

Obsah kurzu

- učebné osnovy: v súlade so vzdelávacím štandardom pre slovenský jazyk ako druhý jazyk.
- tematické okruhy
- funkcie jazyka, jazykové prostriedky

Praktické predvedenie hodiny (lekcie)

- štruktúra hodiny (lekcie)
- hry a aktivity
- vysvetlenie domácich úloh

 Príloha č. 3 Jazykový kurz – informačné stretnutie pre zákonných zástupcov

LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

Legislatívne zdroje

Dohovor OSN z r. 1951 o právnom postavení utečencov v znení Protokolu z roku 1967. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 319/1996 Z. z.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2008).

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/20180315>

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2005).

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/305/20150720.html>

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2011). https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_policia/pravne_predpisy/zakony/zakon_404_2011_o_pobyte_cudzincov.pdf

Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2005).

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/474/>

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2002).

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/480/>

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (2003).

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/596/>

Literatúra

Bernáthová, A., Reiterová, M., & Somorová, R. (2005). *Učebný plán pre základný a rozširujúci kurz štátneho jazyka pre deti cudzincov*. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/ucebny-plan_jazykovy_kurz_deti_cudzinov.pdf

Bernáthová, A., Reiterová, M., & Somorová, R. (2005). *Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom jazykovom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov*. Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/metodicke_odporucania_deti_cudzincov.pdf

Booth, T., & Ainscow, M. (2016). *Index inklúzie*. Príručka na rozvoj škôl s dôrazom na inkluzívne hodnoty. <https://www.ktochyba.sk/webroot/video/index-inkluzie.pdf>

Bernkopfová, M., Nosálová, B., Titěrová, K., Vágnerová, T., & Vávrová, J. (2019). *Průvodce začleňováním žáků s odlišným mateřským jazykem. Pro základní školy*. META.

Butašová, A. (2007). *Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách*. Štátny pedagogický ústav.

Cummins, J. *Vzdělávání vícejazyčných žáků*. Preklad META ako podklad konferencie financovanej z prostriedkov hlavného mesta Prahy z „Programu v oblasti podpory aktivít integrácie cudzincov na území hlavného mesta Prahy pre rok 2020“. https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/vzdelavani_vicejazycnych_zaku_jim_cummins_1.pdf

- Cvejnová, J., Papírníková, I., & Benešová Gruntová, D. (2007). *Diagnostika úrovně znalosti českého jazyka* (diagnostická příručka). Centrum pro integraci cizinců, o. s.
- Danišková, Z., Filagová, M., Kapalková, S., & Píšová, J. (2021). *Dieťa hovoriace iným jazykom : možnosti kompenzačnej podpory v predškolskom vzdelávaní*. Štátny pedagogický ústav.
- Drangová, I., Čaplová, B., Domancová, I., Harčaríková, T., Ivanová, Z., Lopúchová, J., Mravcová, Z., Nadányi, L., Reinoldová, K., Rosinský, R., Tkáčová, K., Verešová, J., Višňovská, M., & Vyšňa, M. (2023). *Katalóg podporných opatrení*. Bratislava : Národný inštitút vzdelávania a mládeže. <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/27541.pdf>
- Ďuranová, D. (2019). *Európske jazykové portfólio*. Jazyk a literatúra, roč. 6, č. 1 – 2, s. 38 – 42. <https://www.statpedu.sk/images/sk/publikacna-cinnost/casopisy/jazyk-literatura/2019/1-2-jal-2019.pdf>
- Ďuranová, D., & Píšová, J. (2017). *Vstupná analýza zameraná na základné informácie týkajúce sa vzdelávania detí cudzincov v Slovenskej republike*. Príklad dobrej praxe školy v oblasti inklúzie detí cudzincov. Projekt Erasmus+ č. 2016-1-1-CZ01-KA202-024034 Teacher's training to the inclusion of the children of foreigners. <https://www.statpedu.sk/sk/o-organizacii/projekty/erasmus-vzdelavanie-ucitelov-k-inkluzii-deti-cudzincov/>
- Excellence and Enjoyment: learning and teaching for bilingual children in the primary years*. Unit 1 Planning and assessment for language and learning. DfES Publications. http://www.naldic.org.uk/Resources/NALDIC/Teaching%20and%20Learning/pri_pubs_bichd_213206_014.pdf
- Garlin, E. *Metóda KIKUS pre deti od 3 do 10 rokov*. Slovenčina ako druhý jazyk / Slovenčina ako cudzí jazyk. Metodika. Erasmus+ Kikus with us. META. <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>
- Hrdlička, M., & Slezáková, M. (2007). *Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince*. Příručka. Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka – Centrum pro integraci cizinců, o. s. – Člověk v tísni, o. p. s.
- Inkluzivní škola. (2021, 8. marca). *Jak komunikovat s rodiči*. <https://www.inkluzivniskola.cz/cestina/jak-komunikovat-s-rodici>
- Inkluzivní škola. (2020, 14. oktobra). *Jazyková diagnostika*. <https://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/jazykova-diagnostika>
- Inkluzivní škola. (2020, 5. júna). *Komunikace s dítětem a žákem*. <https://www.inkluzivniskola.cz/komunikace-s-ditetem>
- Krupová, E., & Kovačičová, M. (2022). *Dieťa s odlišným materinským jazykom v poradenskom a edukačnom procese – dieťa cudzincov*. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/03/Dieta-s-odlisnym-materinskym-jazykom-v-poradenskom-a-edukacnom-procese-dieta-cudzincov.pdf>
- Kvapil, R., Bačová, D., Csiba, K., Ilievová, Z., Píšová, J., Uličná, M. & Vrábl'ová, J. (2018). *Slovenčina ako cudzí jazyk*. Príručka pre učiteľov. Metodicko-pedagogické centrum. <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/slovencina-ako-cudzi-jazyk>
- Laurincová, Z., & Mydliarová, M. (2022). *Dieťa s odlišným materinským jazykom v poradenskom a edukačnom procese – dieťa s rómskym materinským jazykom*. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2022/06/Dieta-s-odlisnym-materinskym-jazykom-v-poradenskom-a-edukacnom-procese-%E2%80%93-dieta-s-romskym-materinskym-jazykom.pdf>

- Little, D. (2014). *Európske jazykové portfólio*. Príručka na plánovanie, implementáciu a hodnotenie celoškolských projektov. Štátny pedagogický ústav. <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio/>
- Little, D., & Perclová, R. (2002). *Európske jazykové portfólio*. Príručka pre učiteľov a školiťelov. Preklad: A. Stankovianska. Štátny pedagogický ústav. <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio/>
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. (2023, 24. augusta). Dodatok č. 13, ktorým sa mení a zosúladuje so znením školského zákona Štátny vzdelávací program primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy a nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy a rámcové učebné plány k štátnym vzdelávacím programom pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, pre ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a pre ZŠ s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny. <https://www.minedu.sk/data/att/27221.pdf>
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. (2023, 24. augusta). Vzdelávací štandard pre slovenský jazyk ako druhý jazyk. <https://www.minedu.sk/data/att/27217.pdf>
- Mravcová, Z., Rosinský, R., Vyšňa, M., Drangová, I., Čaplová, B., Domancová, I., Višňovská, M., Harčariková, T., Ivanová, Z., Nadányi, L., Lopúchová, J., & Tkáčová, K. (2023). *Činnosť na podporu sociálneho zaradenia: sprievodný materiál k podpornému opatreniu*. Národný inštitút vzdelávania a mládeže. <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/27503.pdf>
- Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (n.d.). *Európske jazykové portfólio pre žiakov vo veku 7 – 10 rokov*. https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/aktuality/EJP_7_10_pdf_verzia.compressed.pdf
- Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (n.d.). *Európske jazykové portfólio 16+*. <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/odborne-informacie/europske-jazykove-portfolio-16/>
- Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (n.d.). *Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/publikacie/serr_tlac-indd.pdf
- Nosáková, Barbora. (2018). *Učíme češtinu jako druhý jazyk*. Průvodce pro učitele. META, o. p. s.
- Onušková, M., Bačová, D., Boturová, A., Dugovičová, Z., & Ilievová, Z. (2015). *Slovenčina pre deti cudzincov v edukačnom procese*. Metodicko-pedagogické centrum.
- Píšová, J., Csiba, K., & Ďuranová, D. (2022). *Manuál pre inklúziu detí cudzincov do výchovno-vzdelávacieho procesu v SR*. Štátny pedagogický ústav. <https://www.statpedu.sk/files/sk/o-organizacii/projekty/erasmus-slovencina-deti-cudzincov/manualy/manual-inkluziu-deti-cudzincov.pdf>
- Píšová, J., Csiba, K. & Blažek, T. (2023). *Obrázkové karty (metodická príručka)*. Národný inštitút vzdelávania a mládeže. <https://nivam.sk/skoly/projekty/erasmus-slovencina-pre-deti-cudzincov/>
- Píšová, J., Csiba, K., Ďuranová, D., Halászová, A., Ledneczká, Gy., & Páleníková, M. (2022). *Prekladový slovník základných pojmov pre ZŠ*. Štátny pedagogický ústav.
- Píšová, J., Csiba, K., & Španová, E. (2023). *Vstupný test na určenie úrovne ovládania slovenského jazyka*. Národný inštitút vzdelávania a mládeže. <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/27420.pdf>

- Pířová, J., Csiba, K., Āaplová, B., Domancová, I., Drangová, I., HarĀaríková, T., Ivanová, Z., Lopúchová, J., Mravcová, Z., Nadányi, L., Reinoldová, K., Rosinský, R., Tkáčová, K., & Viřnovská, M. (2023). ZabezpeĀenie poskytovania kurzu vyuĀovacieho (slovenského) jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyuĀovacieho (slovenského) jazyka školy : Možnosti podpory pri osvojovaní si vyuĀovacieho (slovenského) jazyka školy – slovenský jazyk ako druhý jazyk. Sprievodný materiál k podpornému opatreniu. Národný inřtitút vzdelávania a mládeže. <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/27387.pdf>
- Podporné opatrenia. (n.d.). *Financovanie podporných opatrení. Jazykový kurz – podporné opatrenie.* <https://www.minedu.sk/jazykovy-kurz-podporne-opatrenie/>
- Slavíková-Boucher, L. (2016). *Āeský řák-cizinec. Metodika pro pedagogické pracovníky zabývající se problematikou dětí/řáků-cizinců.* NIDV.
- Somorová, R., Bjelová, M., & Āuntalová, M. (2016). *Jazykový kurz. Metodické odporúĀania. VyuĀovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR (Jazyková príprava detí uteĀencov).* Štátny pedagogický ústav.
- Titěrová, K. (2018). *Jak sme organizovali přípravný kurz.* META, o. p. s.
- Titěrová, K. (2018). *Organizujeme výuku Āeřtiny jako druhého jazyka.* META, o. p. s.
- UNHCR. (n.d.). *Āo vedieť o uteĀencoch : Usmernenie, ako pracovať s deťmi uteĀencov, ktoré zařili stres a traumy.* <https://www.unhcr.org/sk/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/SK-PDF-UNHCR-Guidance-on-Stress-and-Trauma.pdf>

